

FÜREDI HISTÓRIA

HELYTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT

XIV. ÉVFOLYAM I. SZÁM

36.

2014.

A Kisfaludy gőzhajó - filmrészlet
(Városi Helytörténelmi Gyűjtemény)

A Kisfaludy gőzhajó ábrázolása bélyegeken
(Magyar Posta: 1959, 1996)

Az óbudai hajógyár, ahol a Kisfaludy gőzhajó teste készült

TARTALOM

TANULMÁNYOK

Lichtneckert András: A KISFALUDY GŐZHAJÓ ÉPÍTÉSÉNEK LEVÉLTÁRI FORRÁSAI: A MASJON LEVÉL ÉS A PRECIOUS JELENTÉS	3
---	---

KÖZLEMÉNYEK

Honti József: ADATOK MACHER EMÁNUEL ÍRÁSAIHOZ	7
---	---

Esztergályos Éva: A BALATONFÜREDI 56-OS ZÁSZLÓ	10
--	----

Kellei György: ÜZENETEK ODAÁTRÓL: LIPTÁK GÁBOR ÉS THIERY ÁRPÁD	12
--	----

OLVASÓINK ÍRTÁK

Ajtós Imréné: EGY BAKFIS A HÁBORÚS FÜREDEN: AJTÓS IMRÉNÉ ZOMBORI-MOLDOVÁN ÉVA VISSZAEMLEKEZÉSEI	15
---	----

PÓTLÁSOK

Tóth-Bencze Tamás: PÓTLÁS A „BALATONFÜRED EMLÉKJELEI” CÍMŰ KÖNYVHOZ	25
---	----

KIEGÉSZÍTÉSEK A „BALATONFÜREDI ÉLETRAJZI LEXIKON”-HOZ: ADATOK PÓTLÁSA	26
---	----

KÖNYVSZEMLE

ÚJ KÖNYVEK	27
------------------	----

ÉVFORDULÓK

A 2014. ÉV ELSŐ NEGYEDÉVÉNEK KIEMELT ÉVFORDULÓI	28
---	----

EGYESÜLETI HÍREK

Szenfnerné Varga Anikó: A BALATONFÜREDI HELYTÖRTÉNETI EGYESÜLET 2013. ÉVI BESZÁMOLÓJA	31
---	----

FÜREDI HISTÓRIA
helytörténeti folyóirat

XIV. évfolyam 1. szám 36. 2014.

Alapítva: 2001-ben

Felelős szerkesztő:
DR. RÁCZ JÁNOS

Szerkesztő bizottság:
BAÁN BEÁTA, ELEK MIKLÓS,
NÉMETHNÉ RÁCZ LÍDIA,
SÁRKÖZINÉ SÁROVITS HAJNALKA,
TÓTH-BENCZE TAMÁS

Nyomdai előkészítés:
TÓTH-BENCZE TAMÁS

Kiadja
a Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület

Felelős kiadó:
BUDÁNÉ BOCSOR ÁGNES és
SZENFNERNÉ VARGA ANIKÓ
elnök

A folyóirat
Balatonfüred Város Önkormányzata
támogatásával jelent meg.

A pecsétnyomat rekonstrukciója
PÁLFFY KÁROLY
grafikusművész munkája.

Ára: 400 Ft

A folyóiratot az egyesületi tagok
tagilletményként kapják.

Megjelenik évenként négyszer:
március, június, szeptember, december

Szerkesztőség:
E-mail cím: furedihistoria@gmail.com

Nyomda:
OOKPress, Veszprém
Felelős vezető: SZATHMÁRY ATTILA

ISSN 1587-9399

E számunk szerzői:

Ajtós Imréné nyugdíjas,
Budapest

Esztergályos Éva könyvtáros,
Balatonfüred

Dr. Honti József orvos,
Budapest

Kellei György író, újságíró,
Balatonfüred

Dr. Lichtneckert András történész,
Veszprém

Szenfnerné Varga Anikó pedagógus,
ny. iskolaigazgató helyettes
Balatonfüred

Tóth-Bencze Tamás könyvtáros,
Balatonfüred

A folyóirat kapható:

Balatonfüreden a Városi Könyvtárban,
a Szent István téri könyvesboltban,
a Városi Helytörténeti Gyűjtemény
és Kiállítóhelyen,
a Tourinform Irodában és
az Arácsi Népházban.

Köszönjük a szerzőknek, alkotóknak, hogy tiszteletdíjukról lemondtak,
és ezzel támogatták a folyóirat megjelenését.

Lichtneckert András

A Kisfaludy gőzhajó építésének levéltári forrásai A Masjon levél és a Precious jelentés

A Kisfaludy gőzhajó kutatástörténete

Gonda Béla művének¹ megjelenésétől, 1898-tól 2008-ig a hajózástörténeti szakirodalom megegyezett abban, hogy az 1846-ban vízre bocsátott Kisfaludy gőzhajó

- tervrajzai nem maradtak fenn;
- a hajó vagy hajótest méretei nem ismertek;
- a hajótest fából készült.

Varró József 2008-ban megjelent két műve közül az Óbudai Hajógyár történetét bemutató könyvében leszögezte, hogy 1838 után nem épült többé fatestű hajó Óbudán, Széchenyi István és a gyár kapcsolatáról írt másik könyvében – nyilván a felhasznált szakirodalom alapján – mégis azt közölte, hogy az 1846-ban épült Kisfaludy fatestű hajó volt.² Ebből az ellentmondásból is látható, hogy a Kisfaludy megépítésének körülményei olyannyira tisztázatlanok, hogy még a hazai hajóépítés történetéről szóló szakirodalomban is zavart okoznak.

E sorok szerzője 2011-ben publikálta a Kisfaludy gőzös fő méreteire vonatkozó új kutatási eredményét, azonban a hajó anyagát illetően elfogadta a szakirodalomban ismert álláspontot, a fa hajótestet.³ A Kisfaludy folyamatban lévő újjáépítése kapcsán a kutatás folytatása és a feltárt források – szakemberek bevonásával történt – értelmezése arra az eredményre vezetett, hogy az eredeti Kisfaludy vastestű hajó volt

A kutatók ugyanis – még a Széchenyi-gyűjteményben járatosak is⁴ – a kutatás és publikálás során három alapvető hibát követtek el:

1. figyelmen kívül hagyták a Kisfaludy méreteiről és anyagáról fennmaradt egyetlen hiteles levéltári forrást, a Masjon levelet és a hozzácsatolt Precious jelentést;
2. hibásan feltételezték és tényként kezelték azt, hogy a második Kisfaludy méretei megegyeztek az elsőével;
3. hibásan feltételezték azt is, hogy a második Kisfaludy azért kapott új, vas hajótestet 1869-ben, mert az első, fa hajótest elavult, elkorhadt.

Szakmai tudást megkövetelő kérdésekben a történésznek konzultálnia kell a szakemberekkel. Ha a történész ismeretei és a levéltári dokumentumok át-

esnek a szaktudás szűrőjén, és a két ismeretanyag ötvöződik, egymást kiegészíti, csak akkor lehetséges olyan kérdések tisztázása, mint a Kisfaludy gőzhajó eredeti méretei és anyaga. Vannak azután olyan szakmai követelmények, amelyek szerint ma építik a hajókat, de korántsem biztos, hogy 170 évvel ezelőtt is alkalmazták azokat. A szerző köszönettel tartozik Angyal Imrének, a Magyar Államkincstár nyug. osztályvezetőjének, a Balatonfüredi Hajógyár fémöntődéje egykori vezetőjének, Péter Pál hajótervező mérnöknek és Arany Jánosnak, akik segítségére voltak e tanulmány befejezésében.

Az eddig ismert források értelmezése

Vannak olyan levéltári, hírlapi, szépirodalmi források, amelyeket a szerzők ismertek és használtak is a publikációikban, de nem figyeltek eléggé azok tartalmára.

Különös, hogy a szakirodalomban egymás után olvasható két ellentétes tartalmú információ. A balatoni gőzhajózás 125 éves történetét bemutató könyv szerzői (1971) előbb azt közölték, hogy a Kisfaludy hajóteste fából épült, majd idézték Eötvös Károlyt, aki szerint a hajóhoz rengeteg vasat használtak fel: *„A gőzhajó egyes részeit Angliában csinálták, tengeren át Triesztbe hozták s nagy, természetes német lovakon Füredre szállították. A száz és ezer darab gép és hajórészlet ott volt lerakva a parti gyepen. Természetesen minden darab vasból! Csöszt fogadtak mellé, hogy őrizze. (...) Ott őrizte a sok ismeretlen ákom-bákom géprészletet. Előre nevette magában, hogy fölcúsfolódnak ezzel a bolond hajóval az urak. Hajót vasból. De mégis csak bolond az ángol.”*⁵ A fenti idézetben talán amiatt siklottak át a szakirodalomban, mert úgy értelmezték, hogy csak a gép vasalkatrészeiről szól, pedig Eötvös egyértelműen fogalmazott: *vasból készült száz és ezer darab gép- és hajórészletről* írt.

Első olvasásra szintén két ellentétes tartalmú közlés olvasható az 1846 áprilisában megjelent országos lapokban is. A Hetilap 1846. április 6-i keltezéssel tudósítást közölt a Balaton Gőzhajózási Társaság április 5-i közgyűléséről, amelyen Széchenyi előadta, hogy a gőzös gépezete Londonban készül, továbbá *„a gőzöskének fa-épületét a dunai gőzhajózási társaság igazgatósága az ó-budai hajógyárban fogja megalkottatni. Tehát mind erős, mind*

ékes építésről biztosak lehetnek a társasági tagok.” A Pesti Hírlap 1846. április 28-i számában azt írták, hogy a közgyűlés után többen a részvényesek közül az Óbudai Hajógyárba látogattak, ahol „Ugy talál-ták, hogy a’ Kisfaludy névvel czimzett gőzhajó egészen vasból már munkában van”.⁶ A két tudósítás között nincs ellentmondás abban az esetben, ha az első a fa felépítményre, a második a vas hajótestre vonatkozik, s a hajó a vastól lett erős, a fától ékes.

Többen is közölték, de nem értelmezték azt a levéltári forrást, amely szerint a Kisfaludy kapitányának vashajóra való iránytűre volt szüksége. A próbaúton tapasztalták, hogy ha „a tavat jól kitapogatták és lesz vashajóra illő mágnestűjük”, bátran hajózhatnak.⁷

Az eddigiekhez fontos kiegészítő forrás a Francsics napló. Francsics Károly veszprémi borbélymester 1846. július 23-án a füredi parton látot-takról írta naplójába: „Jó darab ideig bámulánk az egészen vaslapokból építendő gőzöst, mely lapok izmos, tüzes vasszegekkel kovácsoltattak szorosán egymás szélére...”.⁸ A bejegyzésben egyértelműen vas hajótest összeállításáról van szó, amelyet azonban nem szegekkel, hanem szegeccseléssel végeztek, mert a szegecseket kell izzítani a felhasználás előtt.

Az árajánlatok

A Kisfaludy gőzhajó hajótestének és felépítményének a megépítésére – leszámítva a gőzgépet, amely a londoni Penn gyárban készült –, két árajánlat érkezett. A szakirodalomban ismert egy harmadik is, a linzi hajógyáré, amelyet azonban ki kell zárni.⁹ A linzi hajógyár árajánlata valóban egy vashajóra szól, de az 1846. március 19-én kelt árajánlat megérkeztekor a Kisfaludy már épült Óbudán, azonkívül 4000 mázsa teherbírásra a Kisfaludynál nem volt szükség. Ismert, hogy a Kisfaludy által vontatott Keszthely és Füred rakhajókra egyenként 1000–1000 mázsa terhet lehetett felrakni. (Az angol mázsa a ma használt mázsa feléhez állt közel, 50,8 kg.)

A linzi gyár árajánlatában mégis van egy használható adat a Kisfaludy története szempontjából: becslésük szerint egy jól megépített vashajó megfelelő konzerválás mellett 20–25 évet bírt ki javítás nélkül. A Kisfaludy 23 évig bírta, ebből következően az új, vas hajótestet nem az tette szükségessé, hogy a fa hajótest elavult, elkorhadt, hiszen ennyi idő alatt egy vas hajótest is tönkremehetett.

Az Óbudai Hajógyár árajánlata nem maradt fenn, csak az Escher & Wyss zürichi cég 1845. augusztus 4-én kelt árajánlatából ismerhetünk meg olyan mű-

szaki paramétereket, amelyeknek a Kisfaludyra is jellemzőeknek kellett lenni.¹⁰

Az első fontos adat, hogy a zürichi cég árajánlata vas hajótest építésére szól. Széchenyi árajánlatot kérő levele nincs meg, de nyilvánvaló, hogy vas hajótestre kért árajánlatot, és nem kérhetett mást az Óbudai Hajógyártól sem.

A zürichi cég árajánlatának a) pontja részletezte a vaslemezekből építendő hajótestet, a vaslemezek vastagságát és a bordák sűrűségét. A felhasználás helyének és a terhelésnek megfelelően különböző vastagságú vaslemezekkel és többféle bordatávolsággal tervezték a hajót. Az árajánlatban 1/4, 3/16 és 1/8 hüvelyk, azaz 6,35, 4,76 és 3,18 mm vastagságú vaslemezekkel számoltak. (A ma használt vaslemezek vastagsága 5 mm.) A bordák távolságát általában 24 hüvelykre, de a gép és a kazán alatt 18 hüvelykre és duplán, a hajótest elülső és hátsó részén 30 hüvelykre tervezték.

A svájci árajánlathoz képest – a Precious jelentés szerint – a Kisfaludy hajótestét alaposan megerősítették, mert általában 12 hüvelyk bordatávolságot és alul dupla bordázatot alkalmaztak, azonkívül tökessúllyal látták el a hajót.

A Masjon levél

Széchenyi 1847 áprilisában az Óbudai Hajógyártól magyarázatot kért a Kisfaludy árára, amelyet sokallott. Levelére 1847. április 20-án kelt 13 oldalas német nyelvű levélben a holland származású John A. Masjon kapitány, az Óbudai Hajógyár igazgatója válaszolt. Leveléhez csatolta S. Preciousnak, a hajógyár angol hajóépítő mesterének egy oldalnyi angol nyelvű jelentését.¹¹ Masjon a 147 láb hosszú, 15 láb széles és 7 láb 4 hüvelyk magas Pannonia nevű folyami gőzhajóval összehasonlítva próbálta bizonyítani, hogy a Kisfaludy nem épült drágán. A költségek növekedését a szállítási költségek, a munkásoknak a drága füredi gyógyhelyen való tartózkodása és ellátása, továbbá az okozta, hogy a Kisfaludyt erősebbre, tágasabbra, díszesebbre kellett építeni, mint a folyami hajókat. („*Dem zu Folge ist Kisfaludi lang 165 Fuß, breit 16 Fuß, hoch 9’.*”)

A Kisfaludy fő méreteire az egyetlen hiteles levéltári forrás a Masjon levél, amely szerint a hajó 165 láb hosszú, 16 láb széles és 9 láb magas volt. Angol lábban – 30,48 cm – számolva az 1846-ban megépített Kisfaludy hosszúsága 50,29 m, szélessége 4,88 m, magassága 2,74 m volt. A hossz méret lehet a függélyek közötti hosszúság, de lehet a legnagyobb hosszúság is. A szélességi méret a főbordán

mért vízvonalszélességet jelenti, a hajó teljes szélessége a két oldalkerékkel együtt legfeljebb 11 m lehetett.

A Kisfaludy hossz-szélesség aránya a mai hajóépítési ismeretek szerint nagynak tűnik (165: 16 = 10,3), de az Óbudai Hajógyárban az 1840-es évek közepétől épült néhány hajó, amelyeknek a hossz-szélesség aránya még a Kisfaludynál is nagyobb volt. A hajókatalógusból vagy hajóregiszterből¹²

néhány hajó adatait táblázatba foglalva megállapítható, hogy – a legnagyobb vagy a függélyek közötti hosszúsággal számolva – a RÁKÓCZI 1852 hossz-szélességi aránya 10,24–10,65, a MÁRIA VALERIE 1870 hossz-szélesség aránya 11,21–11,48, az IRIS 1874 nevű hajóé pedig 10,74 volt. Volt tehát néhány hajó, amelyet kivételesen nagy hossz-szélesség aránnyal építettek meg, s ilyen volt a Kisfaludy is.

A hajó neve	Legnagyobb hosszúság	Függélyek közötti hosszúság	Főbordán mért vízvonalszélesség	Legnagyobb szélesség	Magasság
BUDA 1844	?	48,16	4,88	9,45	2,13
SZÉCHENYI 1844	?	50,29	5,79	?	2,14
SZÉCHENYI 1844–45 ¹³	53,25	50,32	5,79	12,20	2,74
KISFALUDY 1846	?	50,29	4,88	?	2,74
RÁKÓCZI 1852	39,93	37,49	3,66	7,62	1,27
MÁRIA VALERIE 1870	61,19	59,74	5,33	12,04	2,29
IRIS 1874	?	65,53	6,10	12,45	2,44

A Precious jelentés

S. Precious hajóépítő mester jelentéséből a bordatávolságra és a tőkesúlyra vonatkozó adatokat már közöltük. Az angol nyelvű jelentés teljes szövege:

„S. Precious to the Director Capt. Masjon.

The undermentioned is for the purpose of showing the difference between a boat built for the sea or a lake and one built for river purposes.

Kisfaludi on the Platten Lake: weight of iron: 19 tons, 19 ctn, 2 qr.

Pannonia on the Danube: weight of iron: 10 tons, 15 ctn., 2 qr.

Kisfaludi cubical contents of wood materials 981 feet.

Pannonia with a thwartship deck 453 feet.

The ribs of Kisfaludi at the sites of boat throughout are no more than 12 ins apart, the Pannonia's are 24 inches. The Kisfaludi below is double ribbed & keelsond, the Pannonia has no intermediate ribs but on the contrary is built as light as possible.”¹⁴

Precious a Kisfaludy és a Pannonia nevű gőzhajó építéséhez felhasznált anyagmennyiségeket egymás mellé állította, hogy megokolja a tengeri vagy tavi és a folyami hajó építési költsége közötti különbséget. A jelentésben megadott angol mértékegységeket (19 tonna, 19 mázsa, 2 negyed vas és 981 köbláb faanyag) metrikus mértékegységekre átszámolva megállapítható, hogy a Kisfaludy megépítéséhez

20,62 tonna vasat és 27,77 m³ faanyagot használtak fel. Hajóépítésnél a faanyag jelentős része, közel fele hulladékba megy. Ekkora mennyiségű vasra – a zürichi cég árajánlatában szereplő lemezvastagságok ismeretében – csak egy vastestű hajó építésénél lehetett szükség. Tehát a Széchenyi iratok között van levéltári forrás, amely egyértelműen bizonyítja, hogy a Kisfaludy hajótteste vasból, a fedélzete és a felépítménye fából épült. Precious jelentésének tartalma a szépirodalomban (Eötvös Károly), magánaplóban (Francsics Károly) és a korabeli hírlapi tudósításokban (Hetilap, Pesti Hírlap) a vas hajótestről szóló közlésekkel megegyezik.

Az eredeti és az átépített Kisfaludy adatai a hajókatalógusban

A levéltári iratok alapján a hajó méreteiről és anyagáról a fent közölteknél többet nem lehet megállapítani. Az első Kisfaludy gőzhajó adatai teljesen eltértek az 1869-ben megépített másodikétól, ezért szükség van a hajóregiszter helyesbítésére és kiegészítésére.¹⁵

A helyesbítés és kiegészítés eredményeként a Kisfaludy adatlapja is úgy nézne ki a hajókatalógusban, mint a többi átépített hajóé. Külön lennének választható az eredeti és az átépítés utáni hajóra vonatkozó adatok, ami azért szükséges, mert jelenleg az eredeti és az átépített hajóról csak egyetlen közös adatsor olvasható! Ezek alapján indokolt a Kisfaludy adatainak az alábbi módon való helyesbítése:

KISFALUDY 1846	
Épült:	1846. DGT Óbudai Hajógyára, Budapest/Óbuda, HU
Hosszúság:	50,29
Legnagyobb szélesség:	11,00 k.
Szélesség a főbordán:	4,88
Oldalmagasság:	2,74
Legnagyobb merülés:	0,9
Főgép típus:	Penn compound gőzgép
Főgép teljesítmény:	40 LE
Átépitve:	1869. Magyar-Belga Gép- és Hajóépítő Rt., Budapest/Újpest, HU. Eredeti kazán és gőzgép megmarad.
Legnagyobb hossz:	30,00
Legnagyobb szélesség:	12,00
Legnagyobb merülés:	0,9
Főgép típus:	Penn compound gőzgép
Főgép teljesítmény:	40 LE

Az új kutatási eredmények után sem állapítható meg pontosan a KISFALUDY 1846 legnagyobb szélessége, amely max. 11,00 m-re becsülhető. Nem lehet eldönteni azt sem teljes bizonyossággal, hogy az 50,29 m hosszúság a legnagyobb hosszúságot vagy a függélyek közötti hosszúságot jelenti-e, a kettő közötti eltérés – a BUDA 1844 és a SZÉCHENYI 1844 fő méretei alapján – max. 3,00 m lehet.

Varró József, az Óbudai Hajógyár történetének kutatója elkészítette a SZÉCHENYI I. 1844–1845 jelű hajónak a rekonstrukciós tervét, amelynek a másolata Arany János birtokában van. Mivel a SZÉCHENYI 1844 és a KISFALUDY 1846 fő méretei közötti eltérés nem jelentős, ez a tervrajz használható lenne a KISFALUDY 1846 makettjének az elkészítéséhez.

Jegyzetek:

1. Gonda Béla: Magyar hajózás. Budapest, 1899. (A mű először 1898-ban jelent meg.)
2. Varró József: Az Óbudai Hajógyár története 1835-től 1992-ig. Budapest, 1998. 6. – Uő: Gróf Széchenyi István és az Óbudai Hajógyár. Budapest, 1998. 85.
3. Ács Anna – Lichtneckert András: A Széchenyi-Széchenyi család és Balatonfüred. Balatonfüred, 2011. 93.
4. Farkas László: Gróf Széchenyi István és a „Balatoni gőzhajózás”. Veszprém, 1933.
5. Füzes Miklós – Sági Károly – Zákonyi Ferenc: A balatoni gőzhajózás 125 éve. [Kecskemét] 1971. 31.
6. Hetilap, 1846. április 10. – Pesti Hírlap, 1846. április 28.
7. Füzes – Sági – Zákonyi i. m. 34–35. – Veszprém Megyei Levéltár. Acta abbatiae. caps. 6. nr. 22. – MTA Széchenyi-gyűjtemény, K 184/78.
8. Francsics Károly visszaemlékezései. Sajtó alá rendezte és szerk. Hudi József. Pápa, 2001. 132. A forrásra Némethné Rácz Lúcia hívta fel a figyelmemet, amit ez úton köszönök neki.

9. MTA Széchenyi-gyűjtemény, K 184/37. – Vö.: Farkas i. m. 1933. 8.
10. MTA Széchenyi-gyűjtemény, K 184/35.
11. MTA Széchenyi-gyűjtemény, K 184/66.
12. Hajóregiszter – 2009. NavisCoN Zrt. Magyar Hajózásért Egyesület.
13. Varró József rekonstrukciós tervének másolata Arany János birtokában.
14. MTA Széchenyi-gyűjtemény, K 184/66. becsatolva a Masjon levél 8. oldala után.
15. Hajóregiszter – hajóadatlap: KISFALUDY hajó. 2009. NavisCoN Zrt. Magyar Hajózásért Egyesület.

J. A. Masjon (1817 – 1858)

HONTI JÓZSEF

ADATOK MACHER EMÁNUEL ÍRÁSAIHOZ

Dr. Macher Emánuel József neve nem szerepel a megyei és a füredi életrajzi lexikonban sem. 1940 és 1955 között Balatonfüreden, a fürdőtelepi Kerek templomban a katolikus hívők lelkésze volt. Bencés papként szolgált, hivatása Pannonhalmához, a Zala megyei Nagyradához és Balatonfüredhez kötötte. Győrben született 1897. január 17-én. A Szent Benedek Rend gimnáziumába járt, 16 éves korában belépett a rendbe. 1919 szeptemberében szentelték pappá. Az egyetemen a bölcsészkaron, történelem szakon végzett. Pannonhalmán volt főiskolai tanár 1919 és 1926 között. Nagyradán 14 évig lelkészként szolgált, a község díszpolgárává is választották. Ezután került Balatonfüredre. 1943-ban előadást tartott Füreden az orvoskongresszuson, a fürdőhely gyógytényezőiről és történetéről¹. 1945-ben tudósította a pannonhalmi főapátot a háborús front megérkezéséről². 1955-ben nyugalomba vonult, és Pannonhalmán élt 1958. szeptember 4-én bekövetkezett haláláig.

Gyermekkoromban gyakran találkoztam Macher Emánuel atyával a fürdőtelepi Kerek templomban. Ministráltam neki, a sekrestyében a misére való előkészületekben, öltöztetésében gyakran segítettem, például a miseruhán a ráncok eligazításában. 10–11 éves gyerek voltam 1948–49-ben, a községben a Piros templomban Gubicza Antal esperes plébános szerette volna, hogy vasárnaponként hozzá járjunk misére. Mi a fürdőtelepre, a Kerek templomba szertünk járnunk. Ezért mise után bementünk a sekrestyébe, és ott egy kis füzetecskében, amely kényelmesen elfért az imakönyvben, Macher atya aláírásával igazolta, hogy jelen voltunk. Többször gyóntam nála, a gyónási titok ugyan engem is kötelez, de elmondhatom, hogy nagyon felvilágosult, a földön járó, közülünk való ember volt. Kitűnő hitszónoknak ismertük meg, prédikációira mindig gondosan felkészült. A vasárnapi szentmisén a hívők gyakran az utcára kiszorulva hallgatták prédikációit. Előfordult, hogy a templommal szemben, a Huray villa előtt megállt a szélsőséges baloldali nézeteiről ismert aszszonyság, és átkiabálva fenyegette a hívőket, hogy mind lógni fognak, akik az atyát hallgatják. A fürediek akkor mesélték, hogy a hatalom képviselői házkutatást tartottak az atyánál, és lakásában meglepetéssel bukkantak rá a marxizmus német nyelvű könyveire. Mint főiskolai tanárnak, ez volt a kutatási területe, és ő eredetiben akarta olvasni azt az ideológiát, amely ellen a katolikus vallást, az egyházat védte.

Hitéleti, közéleti munkássága mellett írásai jelentek meg a Pannonhalmi Szemleiben. Széchenyi Istvánról 1941-ben írt tanulmánya³ összefüggésben lehet a ténnyel, hogy ekkor volt a Széchenyi Év. A sétányon a Széchenyi szobrot is ekkor avatták fel. Könyvismertetések is írt⁴. Ezekon kívül egyéb irodalmi munkásságáról nem tudunk, a Pannonhalmi Főapátság Könyvtárában végzett kutatás alapján sem. A Fotótárban is csupán egyetlen – fiatalkori – fényképet találtunk, amelynek közléséért a Főapátságnak tartozom köszönettel.

Jegyzetek:

1. Dr. Macher Emmánuel: *Balatonfüred gyógyfürdő kétszáz éve*. Az 1943. évi Balatonfüredi Orvoshét előadásai. Közvetteszi a Balatonfüredi Orvosi Tanács. Budapest, 1944. 61–67. p.
2. Sólmos Szilveszter: *Balatonfüred-Fürdő bencés kézben*. Bencés Apátság Tihany, 2003. 183–192. p.
3. Macher Emánuel dr.: *Az örök Széchenyi*. Pannonhalmi Szemle, 1941/16. sz., 284–287. p.
4. Macher Emánuel dr. könyvismertetései. Pannonhalmi Szemle, 1942/17. sz., 297–298. p.

Macher Emánuel fiatalkori arcképe

FIGYELŐ.

Az örök Széchenyi.

Macher Emanuel dr.

Az utolsó negyedszázad mepróbáltatásai Mohácshoz hasonlóan rázták meg a magyar életet. De mint minden vihar, ez is nemcsak rombol, hanem tisztította is a magyar élet levegőjét. Nemcsak országhatárok törtek szét, évszázados kapcsolatok szűntek meg, de bálványok is dőltek le. A megcsontított, szétszakított magyarság megtanult magába mélyedni, megszabadult a hazug liberális és kozmopolita szellem mérgező hatásától és a nemzet töretlen életereje megtalálta a kibontakozás és felemelkedés útját. Hogy ez könnyen ment, köszönhetjük az isteni Gondviselésnek, mely nemzetünknek Szent Istvánt és Széchenyi Istvánt adta.

A trianoni aléltásából újraéledő nemzetnek nem kellett új, ismeretlen utakon, vagy idegen példákra kezdeni az újraépítés munkáját. Csak vissza kellett térnie arra a keresztény és gyökeresen magyar alapra, melyet az országépítő király 900 évvel ezelőtt lerakott, s amelyből egy évszázaddal ezelőtt a nemzet nagy ébredője is kiindult. Ma minden nemzeti törekvésünk és elgondolásunk abból indul ki, hogy Szent István országga vagyunk. A krisztusi szellem-től átítatott magyarság az alap, melyre országunkat építjük, ebben a szemlemben akarunk részesei és védői lenni az európai kultúrának, ebben a szemlemben várjuk és várjuk még vissza az elszakított országrészek magyar és nem magyar ajkú lakóit, ebben a gondolatvilágban akarjuk megalkotni a kereszténység szocialis szellemétől átítatott új társadalmi és gazdasági rendet.

Hogy pedig a szentistváni alapra visszataláltunk, ebben hatalmas segítt bennünket a Legnagyobb Magyarak világító szellem, mely 800 évvel később is töretlen fényvel sugározta az országalapító szent király eszméit. Széchenyinek immár rendelkezésünkre álló hatalmas szellemi hagyatéka és a nagy tudományos készültséggel vele foglalkozó magyar irodalom munkái élénk tájék Széchenyi egész gondolatvilágát. Az élénk társuló kép nemcsak mélyeseg katolikus hitből élő, fajtájáért és hazájáért rajongó bölcs magyart állít lelünk elé, hanem egyúttal a nemzet tükre is, melyben ma is megláthatjuk magunkat hibáinkkal és erőnyeinkkel együtt. A képről sugárzik a magyar génius minden ihletése az országépítő munkára. Széchenyi ma időszerűbb, mint valaha.

Ennek az időszerűségnek alapja Széchenyi világnézete. Minden írásából kiscendül vallásos meggyőződése. „A hit azon láng, mellyel az emberiség össze van kaposolva a Mindenhatóval” — írja a Hi-

Az örök Széchenyi.

285

telben. Bátran vallja, hogy az embernek vallásosnak kell lennie. „Boldogak, kiket nem nyavala, testi gyengeség vagy haláltól rettegés kímélt végre torden csúszni a kereszthez, hanem kik már éltek legszebb éveiben, midőn fiatalság, egészség s jólét érzése szinte halhatatlanság előőrmeivel tölti be őket, ha már akkor, mondunk, önkényt, szeretetből a legfőbb Jóhoz emeltek fel lelkeket a Legtökéletesebbhez s ha nemcsak szóval, hanem tetteik által is gyakorolták vallásos igazi értelmét”. Az ő emberideálja tehát az Isten felé ford, magát erkölcsében tökéletesítő ember. De az az ő nemzeti-ideálja is: „A nemzet oly erkölcsi test, mely az emberiségnek alkotórésze és azon lépéseknél egyike, melyeken az emberi nem mind magasabbra emelkedhetik végáitása, a tökéletesülés felé”. Ezért érzi feladatának, hogy nemzetét meggyőzze arról, mily feaszeges feladat vár Európa népei között a magyarságra, ha minden erejével hozzáfog az önévelés és tökéletesedés munkájához. „A magyar népek nincs csekélyebb hivatása — írja — mint képviselni — Európában egyedüli heterogen sarjadék — ázsiai bölcsőjében rejtőz, eddigelé sehol ki nem fejtett, sehol érettségre nem virult saját-ságait; sajátosságait egy törzök-fainak, mely jölehet mindent maga előtt ledöntő dagályként már több ízben gyászba borító földgolyónk legkiképzettebb részeit s fel-felbőszüléseben mint isten ostora mindenütt vérrel járt, bizonyosan annyi különöset, s erejénél fogva, bizonyosan annyi jót és nemesit rejt magában, mint az emberi nemnek akármely lelkes és erős családja”.

Széchenyi fellepésekor megesküdüti, hogy nemzetét új életre ébresszi. „Az emberiségnek egy nemzetet meglartani, sajátosságait mint ereklyét megőrizni és szeplőtelen minőségében kifejteni, nemesíteni erőt, erőnyeit s így egészen új, eddig nem ismert alakokban kiképezve, végcéljaihoz, az emberiség földcsövitéséhez vezetni — ez a feladat”. Erre a feladatra szánta életét. A próba — írja lelkes barátjának, Wesselényi Miklósnak — megér egy emberéletet. Mint Sokrates a gnothi seauton-nal, a nagy magyar bölcs is az önismerettel kezd. Szavai ostorcsattanásként hangzanak, mikor nemzete elé tárja hibáinak tükrét. Ki akarja irtani belőle a hiúságot, hogy ne ringassa magát szünetszerű álmodokban, melyeket hizelgő plántáltak bele. Ostorozza a szalmatüzet, mely megakadályozza ereje kifejtését. Elítéli a közreestéget, mely sültgalambvárással tepedtségre kárhoztatna. De talán legnagyobb hérvél az irigység ellen harcol. „Mi magyarok tengünk hosszú századok óta, egy magában irigykedő, agyarkodó, már-már pusztulásra fajult méhraj”. Kegyetlen őszinteséggel tárja fel az igazságot, hogy „mindenki vezér, úr akar lenni” nálunk és akinek jól megy a dolga, azt hiszi, hogy ő a világ közepe. Ki ne látja, hogy erre a tükörre még ma is szükség van!

De a Legnagyobb Magyar megjelölte az emelkedés útját is. Elmaradt nemzetünket az anyagi és szellemi kultúra magasabb fokára kell emelni. „A tudományos emberlé mennyisége a nemzet igazi hatalma”. A kulturális fejlődéstől, a nemzet minden rétegében kívirágzó közértelemességtől a magyar parlag megszünését várja Szé-

286

Dr. Macher Emmánuel.

chenyi. Várja elősorban a természeti kincsekben gazdag, de elmaradt hazai anyagi jólétét. Ezért nemcsak ébresszi, biztat, de hatalmas alkotásaival maga is beleszánt a magyar ugarba. A köbrestség ostorozója szinte emberfeletti erővel veti magát a munkára. Példáadó hőse a köbrestségjeljesítésnek. Munkájának azonban az anyagi jólét emelésén kívül magasabb célja is van. Kell az anyagi jólét, hogy minél emberibb életet élhessünk, de még fontosabb, hogy áthasson bennünket a munka és köbrestségjeljesítés értékének tudata. Kell, hogy a művelt emberfők tömege a kultúra által rávelelje fajtánkat egy magasabb cél, a nemzetiség kifejlésztésére.

Szeretni, megbecsülni, védeni és kifejlésztetni mindent, ami magyar: ez Széchenyi nemes nacionalizmusa. „S éppen az, ami lélektelen testekben attractio, repulsio, az a nemzetekben a hon szeretete és védelme. Mélyebben fekszik azért lelkünkben, mint sokan gondolnák, azou ki nem mondható édes aggodalom, mely anyaföldünkhez vonz s mely a halandó port felistenné magasíthatja, s lelki rothant jele, hol a természet ezen szent törvényi ki vannak már dörzsölve”. Nyelvünk, szokásaink, ruházatunk, hátoraink mind megbecsülésre és fejlesztésre méllők. De főképen szeretnünk kell egymást, megbecsülnünk, támogatnunk minden magyart. Fajszerelete visszatartja a nagy reformátort attól, hogy az idegen alkotmányokat átvegye. Még az annyira hecsült angol alkotmányról is jól tudja, hogy az a szigetország különleges fejlődésének eredménye, amely nem való a magyar talajba. — Ugyanez a bölcsesség vezeti Széchenyit abban is, hogy a hazában lakó minden nemzetiségnek ilyen törekvéseit méltányolja. Ezért őv híres akadémiai beszédében szinte döbbenetes erővel attól, hogy a magyar nyelvet ráerőszakolják a nemzetiségre, hogy magyar fajunk elsőbbségének elismerésére szorítsunk másokat. A szentistváni gondolat itt is töretlenül nyilvánul meg Széchenyiben. Mennyi csalódástól és keserűségtől menekült volna meg nemzetünk, ha délibábos politika helyett Széchenyi éleslátása vezet!

De még a nemzetiség is csak közbeeső állomás Széchenyi magasra ívelt eszmészárnyalásában. Szükséges a nemzetiség, mert: „lenni kell előbb s csak aztán lehet jóra, derékre, erőnyésre kifejteni”. Az ő ideálja az az erős magyar nemzet, melyben minden magyar szívet „semmi sem tölteti tökéletesen bé, mint az igazán nagy, nemes és szép”. Ha a nemzet minden rétegét áthatja az erkölcsi tökéleteség vágya, ha dús-gazdag maguus, nemes és jobbgy egyaránt részmél köbrestségére, ha mindenki érzi, hogy „mennél nagyobb a születés, kincs, talentum, annál többet vár tőlünk a haza, és méltán”, akkor eljutunk már az erény uralmához. Akkor meg lesz bennünk a szeretet az anyaföldhöz, a vonzódás honfitársainkhoz, hűség az uralkodóhoz és igazságosság az életben. Ez vezet majd az élet napos oldalán levőket arra, hogy lemondás és áldozatok árán, de saját jószántukból jussanak el a társadalmi igazságosság munkálására.

Ime, Széchenyi eszménye: az emelkedett lelkiülettü, becsületes

Az örök Széchenyi.

287

magyarság, mely a nemzettestben egyesítve, mint értékes alkotórész teljesíti Istentől kiszabott hivatását a nemzetek között. Nem Szent István lelke ez Széchenyiben? Szent Királyunk a keresztény germán kultúráközösség munkás és értékes tagjává akarta tenni és tette is az ázsiai magyart, a nagy Ébressző visszairányította ugyanoda. Krisztus igazságának alapjára.

A Legnagyobb Magyar nemes gondolatvilágát szemfelve fájo szívvel eszmélünk rá, miézt nem értették meg őt a nemzetdek. Bármennyire újító volt az ő magyar tradíciókhoz ragaszkodó és szigorúan keresztény elvekbel táplálkozó reformkonzervatívizmusa, idegen volt a szépen céllogó, földi menyországot ígérő liberálisizmus lelkes hívei számára. Az idők járása meghozta a maga megföllebberhetetlen ítéletét. Széchenyi alakja, eszmevilága ma felmagasztosulva, az igazság glóriájával körülvéve áll előttünk. Születésének másfél-százados fordulója ünnepi alkalom számunkra, hogy bölcsesen mérítsünk hitének mélységéből, erkölcsi fellogásának magasztosságából, hazaszeretetének tüzeből. Széchenyi lelke vezesse az új magyar életútot a magyar jövő minden munkását.

Macher Emánuel írása Széchenyi Istvánról

1948 - 1949

Jegye

December.

5.	Mack
8.	Mack
12.	Mack
19.	Mack
25.	Mack
26.	Mack
	Január.
1.	Mack
2.	Mack
8.	

Igazolom, hogy Honti József ezeken a napokon szentmisét hallgatott.

ESZTERGÁLYOS ÉVA

A BALATONFÜREDI 56-OS ZÁSZLÓ

Budapesten 1956. október 23-án a délután 3 órakor a Petőfi szobornál és a Műegyetemnél kezdődő tüntetésről a tömeg a Bem térre vonult, ahol egy teherautón álló honvéd lobogtatott először egy olyan zászlót, aminek a közepéből kivágták a Rákosi korszakbeli népköztársasági címert.

Egy ilyen relikvia Füreden is fennmaradt.

Balatonfüredre a fővárosban történtek híre a késő esti órákban jutott el. 25-én este, a Veszprémben lezajlott tüntetésen részt vett sok bejáró füredi is, akik hazatérve beszámoltak az eseményekről. Részben az erről szóló információk hatására másnap, 26-án dél előtt a hajógyárban tüntetést szerveztek Balatonfüreden. Ennek híre gyorsan elterjedt, a község lakói közül sokan elindultak, hogy részt vegyenek a felvonuláson, amelyhez csatlakoztak a balatonarácsi Mezőgazdasági Szakiskola és Tangazdaság diákjai és dolgozói is. Az eseményekre Hőbe Imre, aki 1956 szeptemberében kezdte meg itt a tanulmányait, a következőképpen emlékezik vissza:

1956. október 23-án a szokás szerint reggel 6 órakor volt az ébresztő, mindenki ment a mosdába és készülődtünk a szüretre. Valaki felrohant, és izgatottan mondta, hogy Pesten kitört a forradalom. Megreggeliztünk, az udvaron gyülekeztünk, gépkocsira szálltunk, és kimentünk szüretelni. (A tangazdaság szőlője a későbbi görög falu, valamint a mentőállomás, a Csermely Autószalon és Szalay műhely területén volt.) Híre jött, hogy 9-10 óra tájban a hajógyárból tömeg vonult ki, és jöttek a falu felé. *[Ez nyilvánvalóan tévedés: 23-án reggel még nem értesülhettek a forradalom kitöréséről, továbbá a felvonulás 26-án volt. Hőbe Imre emlékeiben valószínűleg összemosódhattak a két nap eseményei, vagy rosszul emlékszik, és nem 23-án, hanem 26-án voltak szüretelni. A szerk.]* Hívták a diákokat, hogy tartsanak velük. A hajógyári dolgozókkal felvonultunk az akkori községházához, ahol Nagy Károly tartott beszédet. Ott elkezdtek már szervezni a nemzetiséget. A mai Zeneiskola épületében elszállásolt orosz katonákkal ledöntették a mai polgármesteri hivattal szemben levő parkban álló szovjet hősi emlékművet, aminek a helyén ma a „Katona a hóban” című szobor áll *[A szovjet emlékmű nem egészen azon a helyen állt, inkább nagyjából a Kölcsey-szobor helyén. Továbbá: az orosz katonák „közreműködését” semmi más nem támasztja alá, az orosz állambiztonsági szervek börtöne csak 1948-ig működött itt. A szerk.]* Ezt követően az iskola régi te-

herautója bevitte a tanulókat az iskolába. Az iskolában minden fel volt fordulva, nem volt készen az ebéd, a tanárok tanácstalanok voltak, a diákok átvették az irányítást. A vörös zászlók helyén mindenhol nemzeti színű lobogót raktak ki. A főépületen lévő tartóból kivették a trikolórt. Rövid tévovázás után Vörös István, Varga Árpád és mások bicskával kivágták a zászló közepén lévő címert. 74 diák elindult a lyukas lobogóval, és felszálltak a teherautóra azzal, hogy minden kommunista emlékművet el kell távolítani. Először Tihanyba mentek, ahol legelőször a pártirodánál leverték a vörös csillagot. Ahol vörös csillagot láttak, azt mind eltávolították. A temetőben az orosz katonák sírkövein acéllemezből kivágott vörös csillagok voltak. A síremlékeket ledöntötték úgy, hogy a csillag a földbe nyomódjon. Tihanyból Aszófőre, majd Pécselyre és Szőlősrre mentek. Egész úton az iskola párttitkára, Korompai Béla, a politikai gazdaságtan és matematika tanára követte a menetet motorral. Amikor beértek Balatonszőlősrre, ott nem volt kitűzve nemzeti színű zászló. A templomon fekete gyászzászló volt. Valaki fölment a templomtoronyba és lehozta a fekete zászlót. A tanácselnöktől kértek egy nemzeti színű lobogót, de nem tudott adni.

Délután értek vissza az iskolába, az ebéd addigra készen volt, és ők is nagyon megéheztek. Ebéd után nagy csoportba verődtek össze, és elkezdtek megtárgyalni a történeteket. Később megjelent a járási DISZ titkár, akit Hőbe Imre falujából, Balatonudvariból ismert, próbálta lecsillapítani a fiatalokat.

Bár sok szülő maradt még a tókéken, de másnap mégsem mentek szüretelni. Az iskolában kihirdették, hogy a kollégiumból a diákok menjenek haza, amíg a rend helyreáll. 1957. február 4-én kerültek vissza az iskolába. A végzős másodikok közül 20, az elsősök közül 36-ból 16 tanuló ment vissza. A 72 diákból több mint a fele disszidált. A visszatérők közül senkit sem bocsátottak el az iskolából, de a büntetésük nem maradt el. Az 56-osok nem kaptak munkát. Később az elsős osztályból, ahova Hőbe Imre is járt, a 16 végzett diákból csak egy helyezkedhetett el a szakmájában.

1957-ben tél végén vagy tavasz elején egyik éjjel egy másodikos fiú ébresztette fel őket a kollégiumban, hogy reggel jelentkezni kell a rendőrségen. Egyenként kellett menniük a kihallgatásra. Egy főhadnagy jelenlétében alá kellett írnia egy jegyzőkönyvet, miszerint visszaállítják a ledöntött síremlé-

keket. Két héten belül a sírköveket az iskola kőművesei segítségével rendbe is hozták. Mindegyikre azt írták: „Ismeretlen orosz hős”. A büntetés, mert diákként részt vett az 56-os eseményekben, egész életén át végigkísérte.

Az 1958-ban végzős osztályban a következők voltak: Ács György, Andrejka Ferenc, Bárány László, Bernát Ferenc, Didon Rezső, Farkas Mihály, Halász Károly, Hőbe Imre, Kovács János, Kutasi István, Pulai Miklós, Taba Benő, Takács István, Tóth Gyula, Varga Árpád és Vörös István.

Hőbe Imre a szakvizsga letétele után jelentkezett munkára, előre kijelölt munkahelyén, a várpalotai kertészetnél. Három nap múlva értesítették, hogy nem tudják alkalmazni. Sehol nem merték felvenni, végül édesapja egyik ismerőse elhelyezte a Badacsonyi Pincegazdaságnál, Balatonakaliban, de csak pincemunkásként mertek neki munkát adni. 1959-ben behívták katonai szolgálatra, 1961-ben leszerelt. Szerencsére visszamehetett dolgozni régi munkahelyére. Egyszer kerékpárral ment haza Balatonudvariba, mikor elé vágott egy fekete Volga. Az a diáktársa szállt ki az autóból, aki mellette állt 1956-ban a teherautón. Akkor már osztályvezető volt a megyei pártbizottságon. Az illető közölte vele, hogy tanulhat, amennyit akar, de sosem kaphat segédmunkásnál magasabb beosztást. Hőbe Imre az ELTE-n államvizsgázott szociálpolitikából, de „jóakarója” még évtizedekig utána nyúlt.

A zászló későbbi sorsáról László Antalné Thuránszky Edittől sikerült részleteket megtudni, akit otthonában kerestem fel. Edit néni 1982 óta dolgozott az iskolánál (a balatonarácsi Széchenyi Ferenc Kertészeti Szakképző Iskola), a gazdasági irodában anyagkönyvelőként. Visszaemlékezése szerint, munkája során véletlenül találták meg a zászlót. 1986-ban leltározásra került sor, melynek során hiány derült ki a nemzeti zászlók nyilvántartásában. A raktárossal, Köles Sándorral körülnéztek az iskola főépületének (mely eredetileg Széchenyi Ferenc kastélyának épült) a padlásán is, ekkor bukkantak rá. A sarokba támasztva, a piros rúdjára feltekerve ott állt a zászló, és vastag porréteg borította. Amikor kibontották a – feltehetően három évtizede porosodó – lobogót, döbbsentek rá, hogy eredeti 56-os zászló lehet. Edit néni úgy vélte: az akkori idők politikai viszonyai között helyesebb, ha nem hozzák nyilvánosságra a felfedezést. A raktáros kollégával visszagöngyölték a zászlót a rúdjára, és visszatették a helyére, remélve, hogy egyszer majd méltóbb körülményeket tudnak biztosítani a történelmi ereklyének. A rendszerváltást követően, amikor az 1956.

októberi eseményeket már hivatalosan is forradalomnak nevezték, és 23-át a nemzeti ünnepek között tartották számon, az iskola magyar tanárnője elpanaszolta Edit néninek, hogy az előkészületek során semmilyen eredeti dokumentumot nem tudtak előkeríteni, vagy kölcsönkérni. Edit néni ekkor fedte fel a zászló meglétét, mondván, magának az iskolának is van eredeti, 56-os zászlója. A padlásról ekkor lehozták a lyukas nemzeti színű lobogót, és attól fogva, minden évben az iskolai ünnepségen felhasználták. Farkas Szilárd oktatás technikus tárolta az iskola stúdiójában. Edit néni nyugdíjba vonulásakor szorgalmazta az igazgatónál, hogy valamit tenni kelene vele.

2006-ban a Veszprém megyei középiskolák diákjai számára történelemből 1956-os témájú versenyt rendeztek Várpalotán. A megmérettetésen részt vett a balatonfüredi Kertészeti Szakképző Iskolából egy csapat, amelynek felkészítő tanárja Szigethi Csaba volt, erre a vetélkedőre a zászlót is magukkal vitték. Ott vetődött fel a gondolat, hogy a Helytörténeti Gyűjteménynek kellene adományozni. A város polgármesterének és a jegyzőnek írásos felajánlást tettek. 2006-ban az iskola igazgatója, Szalay Tibor az önkormányzatnál sajtótájékoztató keretében bejelentette az átadás szándékát, bemutatva a lobogót.

Hőbe Imre 2006-ban megkereste az igazgató urat, mert osztálytalálkozót szervezett az iskolában. Ekkor jutott tudomására, hogy megkerült az elveszítettnek hitt zászló. Az előkészítés során felkutatta egykori diáktársait. Az 1958. június 17-én végzett 16 diák közül 2006-ban kilencen éltek: Andrejka Ferenc, Bernát Ferenc, Farkas Mihály, Hőbe Imre, Kovács János, Kutasi István, Taba Benő, Varga Árpád és Vörös István. A zászló egyben jelképes láthatatlan kötelék is, ami az akkor még élő 9 embert is összekötötte.

Az iskolában megrendezett 50 éves évfordulón részt vett a kilenc „56-os” diák is. Az eredeti zászlót igazolták, és 2006. október 22-én jelképesen átadták az iskolának.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc kitörésének 50. évfordulóján, Balatonfüreden a városi központi ünnepség a Kovászna parkban volt. Az iskola igazgatója és Hőbe Imre ennek során átadták a balatonfüredi eredeti 56-os zászlót Balatonfüred polgármesterének, Bóka Istvánnak, aki ezt követően továbbadta a Városi Helytörténeti Gyűjtemény akkori vezetőjének. A lobogót jelenleg is a gyűjteményben őrzik. Jelenlegi ismereteink szerint eredeti, kivágott címerű, 56-os nemzeti lobogó – a füredin kívül – egy db található, a Hadtörténeti Múzeumban.

KELLEI GYÖRGY

ÜZENETEK ODAÁTRÓL LIPTÁK GÁBOR ÉS THIERY ÁRPÁD

Lipták Gáborral (1912–1985) 1970. március 11-én ismerkedtem meg Balatonfüreden. *Dobozy Imre* (1917–1982) Kossuth-díjas író, a szocialista rendszer kegyeltje „hozott” össze bennünket. Azt hiszem, akkoriban a Magyar Írószövetség főtisztviselői tisztét töltötte be. Később elnöke lett a szövetségnek. Dobozy neve, munkássága manapság csak elvétve kerül szóba, de *A tizedes meg a többiek* (1969) című kisregényéből forgatott filmre több generáció is szívesen emlékszik, főleg *Sinkovits Imre* remek alakításának köszönhetően.

A fürdőtelepen, az akkori Yacht Club nagyteremében irodalmi rendezvényt tartottak, Lipták és Dobozy egymás mellett, az első sorban ültek. Gabus bácsi írásait még nem ismertem, csupán a *Vallomások a Balatonról* (1969) című kötetét porgettem át a Tagore sétány elején álló könyvespavilon pultjánál, Gaál Antal költő édesanyjánál. Ő ajánlotta a *Borsos Miklós* illusztrációival megjelent válogatást, és hoztatta, hogy az író Balatonfüreden él. „*Lírai kísérőnk, Lipták Gábor, balatoni vallomásaiban éppen a megújuló-felfrissülő szemlélet lehetőségeiről szól: egyéni élményeket közvetít, ritka érdekességek, megnézni, megőrizni való emlékek titkaiba avatja olvasóit*” – olvashatjuk a kötet borítóján.

Abban az esztendőben költöztem át Siófokról Füredre. Itt labilis életkörülmények fogadtak, gőzöm sem volt, hogy mihez kezdjek magammal. Aprópénz sem nagyon csörgött a zsebemben, a Vallomásokért nem tudtam 19,50 forintot fizetni, de 1970-ben azért megvásároltam, és a következő évben, január 20-án bekopogtam Liptákék Petőfi Sándor utcai házába dedikáltatni a kötetet. Első látogatásom alaposabb ismerkedéssel és bemutatkozással telt... De még a Yacht Clubban időzünk... Dobozy Imre *A tizedes meg a többiek* című kisregénye csak 10,50 forintba került. Kértem az író, hogy dedikálja. Vonalas távolságtartással meg is tette. Még egy kötetet szorongattam a hónom alatt, és Gabus bácsi úgy vélte, hogy azt vele íratom alá, Dobozytól el is kérte a tollat, de *Moldova György Gázlámpák alatt* (1968) című novelláskötete láttán csalódottan visszakozott.

Amikor *Elek Miklós* baráti kérésére elkezdtem ennek a sorozatnak az írását, tudtam, hogy Gabus bácsit nem hagyhatom ki. Masszíroztam a fejem, hogy mit írok majd róla, hiszen látogatásaimat a „nyitott kapujú” házban számos alkalommal felidéz-

tem, a mulatságos helyzeteket és beszélgetéseket is elmeséltem már; ismétlésük unalmas emlékek lennének a jövőnek. Felnőtt fejjel olvastam végig az életművét, az idő tájt nem volt kunszt figyelemmel kísérni a frissen megjelenő könyveket, jól és szervesen működött a terjesztés, viszonylag hamar a kiskönyvtárakba kerültek az új művek. Különben is Lipták Gábor felesége, *Pulcsi néni* mindig felhívott, ha kijött az újabb Lipták-opusz.

Siófokon alig 150-200 méterre laktunk a Balatontól, a budapesti vasút melletti fenyves sorban, egy patinás, államosított villában. Anyám társaságot kedvelő, vendégszerető asszony volt, időnként kártyázós, iszogatós, szendvicsses összejöveteleket rendezett. A kompánia különböző foglalkozású és műveltségű emberekből állt. Untam köreiket, ilyenkor félrehúzódtam kis manzárdszobámba, ahol halomban álltak a könyvek. Már Füreden éltem, de átmeneti szállásaimra féltettem áthozni őket. Egy ilyen hétvégi, téli estén Liptáktól a *Sárkányfészek* című válogatást olvastam, elbűjva a vackomban. A könyv színes illusztrációit *Szántó Piroska* festőművész, *Vas István* költő, műfordító felesége készítette. Lipták Gábor munkáit nagy becsben tartották a kiadók; a Móra és a Magvető kemény borítóval adta ki könyveit, csupán jóval a halála utáni *A miskolci kalmár* (1989) lett puhafedelű.

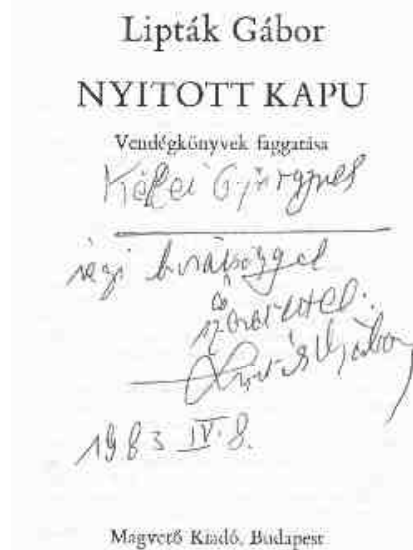
Az említett siófoki partik egyikén utánam érdeklődött a vendégsereg. Egy kaptos hölgy túlharogta a lármát, és bejelentette, hogy „nagyfiúcska” létemre meséket olvasok a kuckómban. A cikizést attól a középkorú férfitől tudtam meg, aki rövidesen bekopogott a szobámba. Civilben tanító volt, ám magas szakszervezeti funkciót töltött be a megyében. Hogy miként került a villába, fogalmunk sem volt. Később kiderült, hogy jegyezgetett és jelentgetett. Mindenesetre jól ismerte Gabus bácsi könyveit, emlékezetből sorolta az *Aranyhíd* (1961) epizódjait. Kérte, hogy mutassam be az írónak, a megbeszélte időpontban hajóval átjön a déli partról. A következő év májusában egyeztünk meg. A hajóállomásról felhoztam kocsival a Lipták-házhoz. Az udvarban megsimogattuk a láncra kötött komondor buksiját. A teraszon várakoztunk a bebozsátásra. A tanító úr mellettem ült, dedikálásra váró könyvekkel tömött mustársárga táskáját combjára fektette. Ahogy odapillantottam, egy fekete pontot vettem észre a táskán, a *pont* sétálgatott, majd ug-

rálni kezdett. Eltűnt a levegőben, aztán újra felbukkant. Kétszer-háromszor is lezajlott a tornamutatvány. Egy bolha viháncolt előttünk. Villámgyorsan átültem a terasz másik oldalára. Negyedóra múlva szabad jelzést kaptunk, beszélhettünk Gabus bácsi szentélyébe – dolgozószobájába, melyet *Thiery Árpád* így írt le *A rend* (1976) című riportkötetében: „*Könyvek, könyvek, idegen nyelvű kiadások, külföldi vendégek dedikációival. Kéziratok, közöttük A két Bolyai nyersfogalmazványa. S az emlékkönyvek... Tradíció, hogy aki vendége a háznak, beír a könyvbe, s ez minden látogatás alkalmával kötelező. Járt itt a bejegyzések tanúsága szerint Tristan Tzara, Szimonov, Salvatore Quasimodo... Illyés Gyula, Németh László, Déry Tibor... Bármikor toppan ide az ember, mindig megcsapja ennek az izgalomnak a különböző áramköre, egy kikötő tud lenni, egy nagyvilági kikötő...*”

Én nagyszerűen éreztem magam ebben a miliőben, de a somogyi vendég intenzíven és visszafojtott dühvel végigvakarózta a látogatásra kiszabott hatvan percet. S ha már a „titkzatos tanító” szóba került, meg kell említenem, hogy Lipták Gábort és „kúriáját” gyanús irodalmi szalonként kezelték bizonyos körökben. Figyel és sűg, mondogatták nekem, óvtak az odajárástól, ám ismeretségünk másfél évtizede alatt politikai célzásokat, kérdéseket, kétértelmű szavakat soha nem hallottam tőle, nem faggatott, nem kérdezősködött, másokra sem tett megjegyzéseket. Igaz, kis „hal” voltam minden tekintetben. Nőkről dumáltunk, pajzán történetekkel szórakoztattuk egymást. Gabus bácsi somolyogva csámcsogott azon, hogy jó néhány költő és író csemetéje a házukban fogant meg.

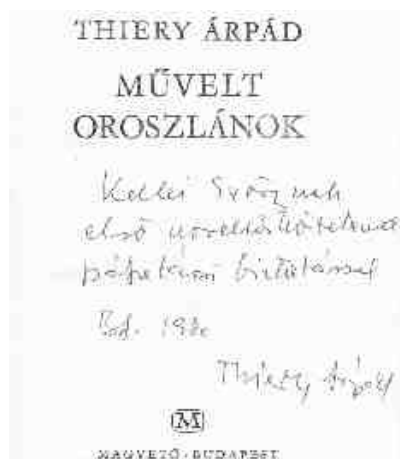
Két évvel ezelőtt jelent meg *Szőnyei Tamás Titkos írás 1956–1990; Állambiztonsági szolgálat és irodalmi élet* című kétkötetes munkája. Az első kötet 588. oldalán Szőnyei a Lipták-házban zajló gyanús vendéglátást hangsúlyozó hivatkozást emeli ki a korabeli dokumentumokból, ugyanis ez keltette fel az állambiztonságiak érdeklődését. Sokan megfordultak a szalonban. Az 1950-es évek közepén ügynöki jelentések készültek Liptákról, akinek nem díjazták kritikus, úgymond ellenzéki kijelentéseit. Nem mintha ezek bármiféle veszélyt jelentettek volna a fennálló rendszerre. Lipták nem mószerolt be senkit, legalábbis a dokumentumok nem szólnak erről. Mindenesetre az új Városi Könyvtárt a pletykák miatt nem merték elnevezni róla. Ha mégis rosszindulatú árnyak vetülnek emlékére, azok más természetűek. Akadt fűzfapoéta (Keresztury Dezsőtől ered a jelző), aki már a halála után mártotta belé a kést. Meg is forgatta rendesen, irigységből. Addig meg kihasználta irodalmi kapcsolatait. Gabus bácsi segítőkész volt, önzetlenül támogatta a pályakezdőket (pl. e sorok íróját vagy Gaál Antalt, *Kondor Ilonát*), nekik is kitérta a kaput.

* * *

Szőnyei Tamás monumentális munkája természetesen Thiery Árpádról (1928–1995) is „megemlékezik”. Az első kötet 388–389. oldalain arról értesülünk, hogy szervezésekor a „Takács” fedőnevet kapta. A titkos kapcsolat létrejötte előtt per sze róla is jellemzések készültek. A francia eredetű családból származó írónteltnek, sokak szemében ellenszenves alaknak festették le, mert mindenkiről lekicsinylő megjegyzéseket tett. „*Sokan zordnak, zárkózottnak tartanak...*” – nyilatkozta *Bertha Bulcsunak* 1969-ben (*Meztelen a király*, 1972).

Thiery Árpád „elődöm” volt a Veszprém megyei Naplónál. 1957-ben került a laphoz (akkoriban Középdunántúli Napló), és 1960-ig a kulturális rovatot vezette. A Veszprém megyei esztendők nem múltak el nyomtalanul munkásságában, hiszen két regénye, az *Isten veled, háború* (1962) és a *Hosszú szökés* (1974) címűek a Balaton mellett játszódnak, de novelláinak vissza-visszatérő szereplője, „az író furcsa, önmaga és a dolgok nyitját kutató alakja, Frank” gyakran feltűnik a tó körül. *Művelt oroszlánok* (1972) című novelláskötetének címadó darabjában egyértelmű utalást találunk Frank balatoni bolyongásaira: „A pincérnő Frank és a főmérnök között állt. Közelebb hajolt, de semmivel sem bizalmasabban, mint szokott. Frank tüzetesen megnézte magának a nőt. A szigorú fűzőkbe, tartókba zárt test duzzadtsága így közletről egyszerre riasztotta és lenyűgözte... Amikor a pincérnő büszke galambtartással elvonult az épületbe, ahol a sötét volt, a szomszéd asztalról átszólt egy macskaarcú ember. – Füred legjobb nője – mondta, és bólogatott a szavaihoz.” A Szépirodalmi Könyvkiadó népszerű Magyarország felfedezése sorozatában is lehetőséget kapott a publikálásra. 1981-ben látott napvilágot a Királynék városa című szociográfiája Veszprémről.

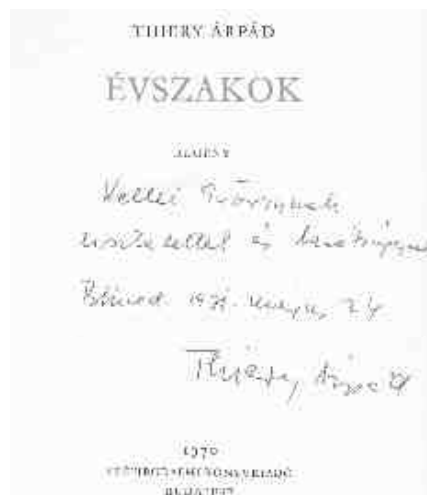
Az író 1971 májusában ismertem meg személyesen. Előző évben *Évszakok* című regényével díjat nyert a Szépirodalmi felszabadulási pályázatán. 1971-ben József Attila-díjjal ismerték el a mű kvalitásait. „Amikor ezt az *Évszakok* című regényemet írtam, kicsit bizonyítani is akartam, hogy tudok rajzolni is. Hagyományos próza ez... Egyébként az újat, korszerűt kereső igényemet soha nem adom fel... Mondják, hogy nem lehet úgy írni, mint régen. Szerintem úgy kell írni, ahogyan az ember legjobban tud” – mondta Bertha Bulcsunak.

Fotók, interjúk, recenziók jelentek meg az íróról. Thieryt fényképről ismertem fel a balatonfüre-

di helyi járaton. A kikötői őrház előtti megállóban szállt fel a nemzetközi kempingbe tartó autóbusszra. Kis szobát bérelt, napozott, dolgozott, sétálgatott. Fekete keretű, divatja múlt napszemüvegben járt, sűrű, drótszerű haját hosszan átfésülte a fején. Nem tévedhetek, gondoltam, s megszólítottam. Amíg Füreden pihent, minden nap találkoztunk, beszélgettünk. Akkor már Pesten élt, 1973-ig a *Népszava* szerkesztőségében az irodalmi melléklet prózai rovatát vezette. Ide küldözgettem – mai szemmel nézve – gyengécske novelláimat. Thiery minden alkalommal udvariasan válaszolt. Nem küldött el a fenébe, nem írta meg, hogy ne zaklassam halvány történeteimmel, helyette folyamatosan ígéretett, megjelenéssel hitegetett, amiből persze, jogosan, nem lett semmi. Amikor óvatosan érdeklődtem, mindig ezt közölte velem: *nyomozok a dolgok után*. Egy idő múltán feladtam a próbálkozást. Később a *Kortárs* folyóirat szerkesztőjévé avanszált, de ott már nem kerestem meg.

Utolsó „találkozásom” az íróval a halála után történt. Lánya felhívott a Napló szerkesztőségében, hogy édesapja *Az örökség legendája* című posztumusz regényét mutassam be a lapban. Thiery Árpád korai és váratlan halála miatt az utolsó néhány oldalt – a fennmaradt jegyzetek alapján – a lánya írta. Természetesen teljesítettem a kérését. Az izgalmas, fordulatos regény kerettörténete a múlt század negyvenes éveiben játszódik, de a cselekmény visszanyúlik a 17. századi Franciaországba és Velencébe. A mű a Thierry család legendáját, a kismemesi származású és lázadó szellemű Jean Thierry kalandos életét, vagyonának történetét eleveníti fel. Az író a következő mottót fűzte könyvéhez: „A családomnak: akik voltak, akik vannak és akik lesznek.”

Thiery Árpádtól ez a sűrített megemlékezés maradt rám örökségül.

EGY BAKFIS A HÁBORÚS FÜREDEN

AJTÓS IMRÉNÉ ZOMBORY-MOLDOVÁN ÉVA VISSZAEMLEKEZÉSEI

70 éve már, hogy Füredet és Arácsot megérintette a háború szele, azután átvonult rajta a háború is, maga után hagyva a felfordulást, veszteségeket emberéletben, anyagi javakban. 16 éves kamaszlányként éltem át ezeket az időket Arácson a bátyámmal és főként édesanyámmal, hála túlélő ösztönének, talpraesettségeinek és nem utolsó sorban a szerető és bölcs családi barátoknak. Persze, bakfisként sok mindent nem fogtam fel, így is emlékezem vissza. Talán nem érdektelen másoknak sem.

Ajtós Imréné

1944 tavasza – ősze

1944 tavaszán a budapesti Rákóczi téri Női Ipariskolába jártam, elsőéves voltam. Valamikor március végén, a budapesti első bombázást követően abbamaradt a tanítás. Akkor pár napig még jártunk iskolába, de úgy döntött az igazgató – gondolom, hogy ez minden iskolára vonatkozott –, hogy abbamarad a tanítás, lezárták az évet, megkaptuk a bizonyítványt és mindenkit szélnek eresztettek. Az első szakiskolai osztályt tudtam így elvégezni.

Lényeg, hogy az iskola abbamaradt, papám öszszepakolt mindnyájunkat, és le Arácsra (akkor még külön település volt), a Wesselényi utca és Munkácsy Mihály utca sarkán ma is álló nyaralónkba. Pali bátyám járt tovább a Képzőművészeti Főiskolára, de kisebbik bátyám, Tomi szintén lejött velünk Arácsra. A ház nem volt nagyon hideg, lehetett fűteni. 16 éves kamaszlányként nem is észleltem a német bevonulást, háborús fejleményeket, éltem az életemet. Ahogy javult az idő, egyre érkeztek Arácsra, Füredre a barátok, ismerősök, vidáman nyaraltunk. Jártunk a BYC-be¹, Tomi bátyám vitorlásversenyzett, ment az élet, mintha béke volna, annyira nem éreztük a háborút. Sőt, Hajmáskérről jöttek a ludovikások, hadapródok a BYC-be, táncestek voltak, jókat táncoltunk, Brázayék, Telbiszék – aki csak létezett, a fiatalság mind ott volt. Én Pesten a Kálvin téri Felső Zeneiskolában tanultam zongorázni, Füreden is jártam gyakorolni a Kurszalónba (a mai Anna-bálok helyszíne), oda kaptam engedélyt. Az volt a terv, hogy megyek to-

vább a Zeneakadémiára. Nyárra Pali bátyám is, édesapám is lejött a Balatonra. Budapestet több bombázás nem érte. Bár közben nyáron Arácson is volt bombázás, mert egy amerikai repülőgép ott kapott találatot, már Siófokról lődözték az ellenséges repülőgépeket, ez meg kioldotta lezuhanás előtt a bombáit. Találatot kapott például Peremartoni Nagy Sándorék mai háza mellett, a Deák Ferenc utca keleti oldalán egy nyaraló. De egyébként nyugalom volt.

Szóval, mi nem éreztük a háborút. Bár a fiúknak levente-lőgyakorlatra kellett jelentkezni, Arács falu végén, a Koloska-völgybe vezető úton volt a gyakorló terület körbekerítve (ma lakóház nagy kerttel), oda kellett menniük. Nekik, kamasz fiúknak ez tulajdonképpen multság volt, nem érezték a dolog komolyságát.

Arácsi nyaralónk a Wesselényi utca 28. sz. alatt 1934-ben – ma is ugyanígy, ugyanott áll, körbeépítve

Az arácsi nyaraló teraszán: én 15 évesen, édesapám Zombory-Moldován Béla festőművész, bátyám Tomi, mamám és keresztanyám, Pásztor János szobrász felesége

Elmúlt a nyár, mindenki hazautazott, de mi maradtunk. Édesapámnak az volt a véleménye a márciusi budapesti bombázásból okulva, hogy a Bakáts téri, hatodik emeleti lakásunk nem biztonságos, nekünk jobb lesz Füreden maradni. Ő a Fővárosi Iparrajziskola (ma a Török Pál utcai „Kisképző” gimnázium) igazgatója volt, pesti lakásunkban maradt, és az iskolát is szemmel tudta így tartani. Előtte ellátott minket pénzzel, időnként megjelent Füreden, hozott élelmet, ruhaneműt, mindig melegebbet. A háború zajlott, az oroszok közeledtek. Nagyobbik bátyámnak, Palinak nem kezdődött meg a tanítás a Képzőművészeti Főiskolán, és ősszel papám egyszer csak megjelent a nevére szóló SAS-behívóval². Az egyetemisták, főiskolások addig fel voltak mentve, ez a behívó már a nyilas hatalomátvétel idejében volt. Pali október végén felutazott Pestre – és ezután a 60-as évek elejéig nem láttuk egymást... A Károly-laktanyában kellett jelentkeznie (a mai Budaörsi úti laktanya), papámmal utazott Pestre. Azt hittük, hogy csak jelentkeznie kell. De ott tartották őket 1 hétig, kiképezték

futószalagon – nem tudta ez a sok városi fiatalember, főiskolások, egyetemisták mind, hogy mi lesz a sorsuk. A kiképzés után vonattal vitték őket a magyar-osztrák határig, ki tudja, mire szánták őket, talán ágyútölteléknek? A határtól gyalogoltak aztán Regensburgig, szegény bátyámnak majdnem lefagyott a lába, mert nem adtak senkinek rendes bakancsot, városi cipőben, szedett-vedett katonaruhában ért oda – és szerencséjére rögtön amerikai fogságba esett. Hála Istennek, hogy útközben nem kerültek tűzharcba. Tudott egy kicsit angolul, kérdezték tőle, tud-e főzni, persze rávágta, hogy tud, úgyhogy konyhára került. Később észrevették, hogy rajzolgat, és megbízták egy klubféle helyiség kifestésével, a falra festett karikatúrái megjelentek az amerikai hadsereg újságjában, ma is megvannak. Végül ő ott találta meg a párját, és ott is élte le az életét. Először a '60-as években jött haza Magyarországra, addig csak levélben, nagy néha telefonon tudtunk kapcsolatot tartani vele, nagy izgalommal várt, könnyes-nevetős, mindig túl rövid beszélgetésekben.

1944–45 tele

Az 1944-es nyár után jött az ősz, az idő egyre hidegebb lett Füreden is, drága mamám életében nem vágott fát, de most kisebbik bátyámmal, Tomival fűrészelték, baltával vágták a faluból hozott fát. Élelmiszert még lehetett venni, voltak boltok, aránylag jól megvoltunk. Aztán november vége felé, december elején kezdett már nagyon hideg lenni a szimpla ablakos nyaralóban. Tomi bátyám a levante képzés idején barátságot kötött Beszédes Józsefné (Bözsi) öccsével, Lacival, és kitalálták, hogy az ő Lóczy Lajos utcai nagy házukban mi ketten, mamám és én jól elférnénk. A Beszédes család is ottmaradt Arácson, rajtuk kívül ismerőseink csak Horváth Máriaék maradtak. Horváth Máriaék háza nagy mandulás kertben állt Káldy Feriek téglagyára környékén, az arácsi állomás fölött, Csopak felé. A téglagyár épületei ma is megvannak, ott lakott a Káldy-család, és ott voltak az irodák. Mária jó barátnőm volt még a BYC-ből, a két család összejárt.

Beszédesék nagyon kedvesek, szívélyesek voltak velünk. Bözsi 10 évvel volt nálam idősebb, rögtön kijelentette, nehogy azt mondd nekem, hogy néni, tegeződjünk. A Lóczy utcai ház nagy volt, remekül elfértünk. (A házat a háború után eladták, a háborús eseményekre, nehézségekre emlékeztette őket. Ma a Madách Imre utcában van nyaralója a családnak). A házban fürdőszoba is volt, nagy napali, csodálatos meleget árasztó búbos kályhával, két hálószobával. Az egyikben lakott a Beszédes család a kis Kátival, a másikban pedig mi a mamámmal. 17 éves Tomi bátyámat akkor már elvitték katonának, Almádiban szolgált, de futár is volt szegény, volt úgy, hogy Ajka és Balatonfüred között futárkodott – gyalog, hóban, télben, fagyban küldték őt ide-oda. Meleg ruhát és bakancsot azért kapott, de szegénykém mindig tele volt tetűvel, ezért ha Füredre küldték, jött hozzánk, lemosdattuk a kádban, Bözsi kifőzte a ruháit, hogy a tetvek eltűnjenek. Mi egyébként a napot a Wesselényi utcai nyaralónkban töltöttük, a napirendünk az volt, hogy reggelente a közös reggeli után mamámmal odamentünk. A kisebbik szobában volt kályha, fekvőhely, mosdó, papám még mielőtt végleg Pesten maradt, a nyári konyhából a vas „spart”, a tűzhelyet a bátyámmal áthozta ide, azon tudtunk főzni, és ott meleg volt. A nagyszobában viszont kutya hideg volt, oda be sem mentünk, de bizony a nyaralóhoz csak egy kintről megközelíthető WC tartozott, vezetékes víz nem volt, kútról hordtuk a vizet

– szóval napközben igyekeztünk csak annyit kimenni, amennyit kellett. A házban a háború előtt sokáig nem volt villanyunk, petróleumlámpát használtunk a nyarakon – és ami nagy szenzáció volt akkor, hogy éppen azon az őszön intézte el mamám, hogy a Mészöly utca sarkától 4-5 villanyoszloppal lehozták hozzánk a villanyt, és bekötötték a házba. Így aztán alkonyatig jól elvoltunk, ki tudtuk mosni a holmijainkat, a kályhánál kiterelve másnapra megszáradt, nem kellett Bözsiékterhelni. Biztonságban éreztük magunkat, a spalettát se hajtottuk be, a kutya se törődött velünk. Ahogy alkonyodott, mentünk vissza Bözsiékhez – szóval, egész jól megvoltunk. Készültünk a karácsonyra, az is olyan kedvesen zajlott, eltelt a december, aztán a január. Papámmal nem volt kapcsolatunk, tőle még október végén elbúcsúztunk, mikor Pali bátyámmal fölment a SAS behívó miatt. Rádión lehetett hallani híreket, hogy Budapest körbe van véve. Sokszor ébredtem éjszaka arra, hogy mamám úgy zokog bele a párnába, hogy engem ne ébresszen föl, a szíve majd megszakadt: sem papámról, sem Pali bátyámról nem tudtunk semmit. Tomi hol itt, hol ott volt, megjelent, elment, később már rendes katonaként Almádiba helyezték – nagyon nehéz lehetett neki, de valami hihetetlen lelki erővel bírt. Csodálatos, hogy az elkényeztetett asszonyból hogyan lett pillanatok alatt kemény, határozott, a családja érdekében mindent vállaló nő. Egy kis székelő lányka volt az utolsó személyzetünk, aki még Arácsra lejött velünk, de nyár elején írt neki a mamája Erdélyből, hogy lányom gyere haza, jönnek az oroszok, féltünk téged – úgyhogy bizony egyedül maradtunk. Mamám addig csak irányított – most valahonnan szerzett egy fateknőt, súrolta kefével a ruhákat, kenyeret sütött, éjjelnappal kötött. Felbontotta a gyönyörű kötött ruháját, kosztümjét, hogy legyen pamut, és a falubeli-eknek zoknikat, sálát, kesztyűt kötött, kapott érte zsírt, szalonnát, ahogy megbeszélték, húst a Bótahentestől. Ha visszagondolok, csodálatos asszony volt.

Édesanyám, Zombory-Moldován Béláné, Gizike (1939)

Egészen '45 januárjáig papám minden hónapban, valahogy Veszprémen keresztül juttatott nekünk pénzt, pengőt persze, meg hagyott is nálunk még az ősszel. De már a boltokban kezdett kifogni az áru. Be is csuktak, mert vagy elfogyott minden, vagy elvitték szegény tulajdonost a származása miatt. A mai Horváth ház aljában volt a Héjji-fűszeres, az oldalában, ahol a nagy, Balatonra néző terasz van, Somogyi bácsi vegyesboltja – mi nála vásároltunk. Kicsike, hangulatos bolt volt, segédrel, aki triciklin szállította házhoz a jeget, petróleumot, előtte való nap megrendelt dolgokat. A Blaha Lujza utcában volt a Vezér rövidárus-ruhabolt (helyén lett később a mára megszűnt Csemege üzlet), a sarkon fodrászat, az utcában még egy ékszerész, egy drogéria és egy trafik (Rózsika – aki emlékszik rá) működött. A Kedves cukrászda is megvolt már, akkor Filipovicsnak hívták.

Ezek a boltok és a cukrászda talán januárig működtek, azután már szükség lett mamám ügyességére. Én mindig csak azt hallottam, hogy csilingelnek a kötőtűi, mert a kesztyűt, zoknit öt vékony kis tűvel kellett kötni. Közben azzal szórakoztunk, amikor nagyon éhesek voltunk, hogy mamám elmesélte, miket sütöttek-főztek a nagy vendégségekre. Szinte éreztük az ízeket, majdhogynem jólaktunk tőle.

Bözsiéknél este ettünk aztán, ő olyan vidáman fogta föl a dolgot – krumpli volt a pincében, liszt is, a tésztát gyúrta – , hol krumplis tésztát ettünk, hol paradicsomos krumplit, hol krumplis lángost. Néha sikerült húst szerezni a faluból, akkor dőzsöltünk.

Az volt a fantasztikus, hogy betegek soha nem lettünk, semmi bajunk nem volt, se nátha, se hasmenés, se tüdőgyulladás. A 3 éves kis Kati sem lett beteg soha. Édes, szép kislány volt, ő volt az én babám, beindítottuk a lemezjátsszót, karomra vettem és táncoltunk.

Sajnos eljött az idő, amikor a németek visszavonulóban megszállták a házakat, Bözsiékét is. Csak éjszaka tartózkodtak ott a katonák, nappal eltűntek. A nagy nappaliban feküdtek éjszaka egymás mellett, mint a heringek, rettentő szagot árasztottak. Nem használták se a fürdőszobát, se a vécét, hogy hol intézték a dolgukat, nem tudtuk. Nappal mindig elmentek, hogy hová, nem tudom. Minden-hová beszállásolták magukat, ahová lehetett, még a mi nyaralónkba is. Azt mondták, mi hurcolkodjunk ki teljesen, mert a nagyszobában ki akarják teríteni az asztalon a térképeiket. Mamám jól beszélt németül, és határozott fellépése volt, mondta, hogy itt

egy nagy szoba van, mi itt lakunk, nincs hová mennünk – úgyhogy a végén elmentek. Bözsiék háza az út mellett volt, Csopak felől jöttek tankokkal, kézenfekvő volt, hogy oda beszállásolják magukat. Mindez már január-februárban lehetett. Bözsiéknél a német katonák udvariasak voltak, csendben, egymás között súgtak-búgtak, az egyikük, egy idősebb, Erhard nevű úgy óvott bennünket, nekem folyton azt mondta, olyan vagyok, mint a kislánya – fia meg lánya maradt Németországban. Szomorú volt szegény, és mi sajnáltuk is őket. Ők is csak közemberek voltak. Az is döbbenetes volt, ahogy jöttek Csopak felől, a 17 éves Tomi bátyámmal egykorú fiúk, bekötte lábuk, kezük, fejük, a tankok tetején – és még mindig azt kiabálták németül, hogy „Győzni fogunk”! És már Almádi-ban ott voltak az oroszok, láttuk esténként a „Sztálin-orgonákat”, a sorozatlövők torkolattüzeit, hihetetlen hanggal és fénnel. Megvilágították az ég alját. Közben Budapest felszabadult, de mi nem tudtuk, rádió, semmi híradás nem volt. Papámról nem tudtunk semmit, ő sem tudott rólunk semmit.

Közben kezdett tavaszodni, kellemes lett az idő. Bözsi férjét, Beszédes Jóskát még az utolsó pillanatban behívták katonának, Ajkára kellett mennie. Egyszer aztán megjelent egy lovon, valamit hozott a parancsnokságra. Nem tudott lovagolni, fölrakták a lóra és ment, azt tudta, hogy kell irányítani. Viszont nem tudott leszállni a lóról, úgyhogy bekia-bált: „Bözsi, hozd ki a hokedlit!” Így aztán leszállt, bejött hozzánk, majd vissza is a hokedli segítségével ült föl a lóra – jót mulattunk a találékonyságán. Egyszer aztán napokig nem jött, viszont kaptuk a hírt, hogy az oroszok már Csopakon vannak. Közben Tomi bátyámat, aki Almádi-ban volt szolgálatban, kirendelték, hogy vigyázzon az orosz hadifoglyokra, akik a vasúti síneket hozták rendbe. Egyedül vigyázott rájuk, nem szökdöstek azok szegények, hova is szökdöstek volna, csak mondogatták, hogy „Bozse moj, bozse moj”. Csacsi Tomi, tapasztalatlan kamasz, egyszer nem volt a puskája biztosítva, és úgy rácsapott a puskatussal a sínre, mutattva, hogy hol dolgozzanak – elsült a puska, és a fél arcáról levitte a bőrt. Szegény nagyon csúnyán nézett ki, beleégett a bőrébe a puskaapor, az egyik hadifogoly még segíteni is próbált, elővett a zsebéből egy borzalmas piszkos zsebkendőt, és azzal próbálta törölgetni. A parancsnok hazaküldte, ápolgattuk. Nagyon rendes parancsnokuk volt ezeknek a fiúknak, a hadifoglyok is csak emberek voltak. Aztán Tomi visszament, de ahogy közeledtek az oroszok Almádihoz, parancsot kaptak, hogy induljon a csa-

pat Nyugat felé. A sötét éjszakában, ahogy haladtak, a parancsnok mindenkinek mondta, lépjen le, ki hol lakik. Így Tomi is hazakerült, valószínűleg a parancsnok is lelépett, lassan elfogyott a hadsereg a háta mögül ... Annyira nyomultak az oroszok, a németek meg azt akarták, hogy menjünk velük – egy fiatal lány meg egy szép asszony nem maradhat itt. De mamám azt válaszolta, nekem azt mondta az uram, hogy őt itt várjam meg, úgyhogy mi maradtunk. Tomi katonaruháját a nádasba vagy nem tudom hová dobták, a puskáját is szétörve, úgyhogy őt a mamám szépen „leszerelte”. Hogy hol bujkált, arra nem emlékszem. Bözsiék háza előtt éjjel-nappal vonultak a német tankok, teherautók, mindegyik tele sebesültekkel, fiatalokkal. Ijesztő volt a kép. Bözsi végül azt mondta, Jóska nincs sehol, ő nem mer itt maradni a kis Kátival a közeledő orosz invázió miatt, inkább az őket hívó német katonákkal tartott, teherautóval Nyugatra. Lezárta a házat, a kulcsot átadta egy szomszédnak, a német teherautó elvitte őt egy barátjánéhoz Nickelsdorfbba. Mi meg leköltöztünk a Wesselényi utcai nyaralóba, az idő már jobb volt, február vége-március eleje.

1945 tavasza

Tomi bujkált, jött-ment, hol előtűnt, hol elment, tulajdonképpen katonaszökevénynek számított. Mi ketten mamámmal egyedül voltunk a házban, és törtük a fejünket, hogy is fogunk most tovább élni, mikor egyik délután beállított Peremartoni Nagy Sándor bácsi, és azt mondta: „*Gizike, megvárom magukat, csomagolják össze, ami a legszükségebb, és jönnek át hozzánk.*” Mamám igencsak elképedt, hogy-hogy, de Sándor bácsi mondta, nem maradhatunk itt ketten egyedül. Talán 2-3 napig lehattunk csak magunkban, de folyton hallottuk, hogy lövöldöznek, robbantgatnak az oroszok, az országu-ton masírozó, menetelő katonák közé az amerikaiak géppuskáztak, borzasztó volt, tényleg égett körülöttünk a világ, és férfi nélkül nehéz volt. Valamennyi enivalónk volt, mamám arra nagyon vigyázott. Akkor tényleg össze is pakoltunk, mamám lezárta a házat, a kapun nem volt mit zárni, csak egy kis reteszes kerti kapu volt.

Peremartoni Nagy Sándor bácsiéknál már telt ház volt, a pincében rengeteg embert bújtatott Sándor bácsi, zsidó származásúakat, a faluból szőlőmunkásokat, Kovács kertészéket – szóval, a pince dugig volt. Ott találkoztam Horváth Mária barátnőmmel, akinek az édesapja már nyugdíjas volt, nem érezte

magát veszélyben, ottmaradt vigyázni a házukra, de a feleségét, Joli nénit és Máriát elküldte Sándor bácsiékhoz. Nagy ház volt a Mädy-villa, többszintes, biztonságot nyújtott. Minket Máriával Sándor bácsi először a pincébe, egy nagy álfal mögé vitt be, mondván, ma éjszaka itt lesztek lányok, ne aggódjatok, a mamátokat elhelyezzük máshol. Mi hallottuk, hogy éjszaka motoznak, beszélnek, hogy „*a méltóságos kisasszonyoknak bezzeg külön helyet adnak*”, úgyhogy rossz hangulat volt a levegőben. Próbáltuk guggolva, földön kuporogva egy pokrócon az éjszakát átvészelni, de nagyon rossz éjszakánk volt. Hajnalban Sándor bácsi lejött értünk, mindenki aludt, és akkor föl vitt a házba. Először a konyhába dugott minket egy falécekkel elrekesztett kis cselédkuckóba. Talán 2-3 éjszakát ott töltöttünk. A kuckóban lévő egyetlen ágyon már ott tanyázott Simaházi Laci, Mädy néninek, Sándor bácsi feleségének az angol tanára, egy hihetetlen műveltségű, kicsit bolondos ember, dúsgazdag család utolsó leszármazottja. Nagy háza volt Csopakon (ma is látszik az autópályáról), de nem akart egyedül ott maradni, ő is itt talált menedéket. Laci javasolta nekünk, hogy kislányok, én alszom az ágyban, ti feküdjetek keresztbe a lábamnál. Hát így is töltöttünk pár napot, nappal mozghattunk, mehettünk a fürdőszobába mosakodni. Ahogy közeledtek Arács felé az oroszok, Sándor bácsi mást talált ki: Máriát meg engem föl vittek a padlásra, ahol a tető alatt volt még egy kis padlásrész. Egy létrát támasztottak a falnak, ott kellett föl menni, oda helyezett néhány matracot nekünk. Sándor bácsi apaként viselkedett velünk, az sem lehetett volna gondosabb és előrelátóbb. Napközben innen is lejöhettünk, de kimenni a házból nem szabadott. Tomi időnként megjelent, akkor az volt a feladata, hogy nekitámasztotta a létrát a falnak, „*Jövök, lányok!*” – kiabálta, mi meg átadtuk neki a vödört, ami nagyon fontos szolgálatot tett az éjszaka folyamán. Kiöntötte, kimosta, visszahozta, szólt, ha tiszta volt a levegő, és akkor lejöhettünk mosakodni, enni. Csak kilépni nem volt szabad.

Peremartoni Nagy Sándor
(1883–1978)

Sándor bácsiék háza – „Mädy-villa”, ma a Deák Ferenc u. 56-hoz tartozik, a Munkácsy Mihály utcai oldalon (Képeslap, Városi Helytörténeti Gyűjtemény)

Mamám Sándor bácsiékkal volt. Sándor bácsi édesanyja fekvő idős hölgy volt, körülötte és a konyhán segített. Mamám nagyon csinos volt, minden megpróbáltatás ellenére, vékony, mint egy kislány az 50 kilójával, hiába maszatolta be az arcát, látszott, hogy szép. A néni naphosszat feküdt az ágyban a dunyha alatt, mamám ott varrogatott mellette. Egyszer jött egy orosz tiszt Sándor bácsiékhoz iszogatni. Sándor bácsi mindig kínálta borral-pálinkával az oroszokat, hogy jó hangulat legyen. Most azonnal beszólt: „*Gizike, gyorsan be az ágyba!*” Mamám bebújt az idős néni mellé, majd megfulladt a dunyha alatt, tüsszentenie is kellett volna, alig bírta visszatartani. De megúszta, hogy zaklassák.

Egyszer aztán hallottuk, hogy nagy lárma van az udvaron. Tomi a létrát nem mindig vitte el, most is ottmaradt, így ki tudtunk menni az emeleti erkélyre, és lenéztünk a hátsó udvarra. Néhány lovas katonát láttunk, oroszokat, Sándor bácsi beszélt velük, remekül beszélt oroszul. Az első világháborúban orosz hadifogolyként tanulta meg. Az oroszok mindenütt németeket kerestek, persze Sándor bácsi mondta, hogy nincsenek, üres a ház. Mi meg, naiv lánykák, néztük milyen fess katonák lovon. Egyikük észrevette a mozgó fejeket az erkélyen, és kérdezte, hogy kik vannak ott. Mi persze rögtön lebújtunk, rájöttünk, hogy nagy butaságot csináltunk. Sándor bácsi mondta nekik, hogy két kislány van a házban. Kivitt minket a tiszt elé, mi meg ijedten, zavarodottan álltunk előtte. Utána aztán Sándor bácsi elkapott bennünket, két akkora pofont kaptunk!, és könnyekkel a szemében mondta: „*Ti nem tudjátok, hány ember életét veszélyeztettétek most!*” Még most is ráz a hideg, ha eszembe jut.

Sajnos, este aztán visszajöttek az oroszok, de már rengetegen, és a pincében igencsak borzalmas dolgokat művelhettek. Addigra minden pincébe betör-

tek, minden bort megittak, holt részegre itták magukat, nem pohárból itták, aláfeküdtek a hordóknak. Más nem lehetett hallani, mint ordítást, sikítást – borzasztó volt. Nem halt meg senki, „csak” erőszakoskodtak a nőekkel. Végül utólag hallottuk, hogy az egyik nagyobb lány, aki éppen olyan időszakban volt, azt mondta, feláldozza magát, úgyhogy akkor lecsitult a hangulat. Aztán már csak a részeg horkolást lehetett hallani. Reggel jött a parancsnok összehozni őket, borzalmasan ordított velük, úgy beszélt ezekkel az éjszakai randalírozó ruszikkal, mint az ebekkel. El is mentek mind, nem jöttek vissza, mentek tovább a németeket hajkurászni, sehol sem állapodtak meg.

Így egy pár nap után csönd lett, és minden kezdett rendeződni. Mamám és Tomi bátyám átmerészkedtek a nyaralóba. Mikor visszajöttek, mamámnak potyogtak a könnyei – nem tudta, hogy sírjon-e vagy nevéssen. A ház kinyitva, a cernás dobozból az összes cérna, gomb kiöntve a kertben, és a színes cernákat rátekerék-fűzték a rózsákra. A csilláron díszként lógtak a mamám féltett hernyóselyem harisnyái, selyem alsói, a szőnyegetek meg felszögeztek a falra. Talán valami templomfélét akartak csinálni? A nagyszoba közepén lótrágya, a csempés kályha oldala kirúgva – valószínűleg, amikor a lovat bevezették a kisszoba felől, akkor rúghatott egyet szegény pára. Papámnak megitták az arcvizét, kölnijét. Egy csomó idegen tárgy volt a szobában, a tála-lóból pedig egy csomó minden hiányzott, de egyébként a képeink, népi cserepeink, dísztárgyaink megvoltak. A padlásról éppen jött le egy közeli szomszéd (már nincs köztünk) egy utazóbőrönddel, mondván „*Jöttem megnézni, az oroszok elvitték-e valamit?*”. Szüleim ugyanis a féltett bundát, szmokingot, báli ruhát, társasági öltözeteket és a nyári ruhákat a padlás sarkában selyempapírba lefektették – a szomszéd, mint később kiderült, azt vitte el papám bőröndjében. Mamám nem mert szólani. Akkor már a levegőben volt az, hogy jó lesz nekünk hallgatni, Sándor bácsinál a pincében már megéreztek ezt. Mindenesetre ruhánk alig maradt. Mamám később javasolta, hogy menjek át ehhez a szomszédhoz, hogy valami ruhát, de legalább a bőröndöt adja vissza. Azt visszakaptuk. A ruhákat tudtuk, hogy elvitték Siófokra, akkor már megindult a piacozás, és vettek rajta, amit tudtak – disznót, csirkét, libát. Mi is eladhattuk volna, persze. Ezt nem könnyű elfelejteni, de mindenki élni akart, ahogy tudott.

Közben gyönyörű idő lett, mi már mászkálhattunk a házban Máriával. Egyszer az emeleten jártunk, mikor kinyílt egy ajtó, és kilépett három fia-

taleMBER. Ránk néztek, „*Pardon*” mondták, és rögtön visszahúzódtak. Kisült, hogy szökött francia hadifoglyok voltak, Isten tudja, Sándor bácsi mióta bújta őket. Fantasztikus ember volt Sándor bácsi, nagyon bátor, az életét kockáztatta, hiszen agyon is lőhették volna. Mindkét fia egyetemista volt, őket is bújta, mert nem láttam őket sehol az általános mozgósítás, SAS-behívós időszakban. Amikor Pali bátyám is elment, akkor sem voltak láthatók. Egyszer a háború után kérdeztem Nagy Sanyit, Sándor bácsi fiát, hogy hol volt a háború alatt – nem mondta meg. Azóta sem árulta el.

Mozgásképtelenné vált, és a személyzete által sorsára hagyott német Tigris harckocsi a Vázsonyi utcában 1945 márciusában (Városi Helytörténeti Gyűjtemény)

Mamám Tomival többször ment át a házba, rendet rakni, Betyár, a szeretetreméltó kis pulikutyánk kísérte őket. Betyár mindig velünk volt, Bözsiéknél is, Sándor bácsiéknél is. Nem volt igényes, ette a kis rizsét, ami maradt, csak fürdetni nem tudtuk. Haragudott minden csizmás lényre, ebből volt aztán a nagy kaland. Mikor mamámék egyszer Betyárral együtt jöttek haza Sándor bácsiékhoz a nyaralóból, szembetalálkoztak néhány fiatal orosz katonával. Betyár, mint egy örült kis fekete gombóc, nekik rontott, morgott a hófehér fogaival. Az egyik orosz lekapta a puskáját, hogy lelövi, de mamám – hihetetlen bátorsággal – félreütötte a kezét, és megfenyegette az ujjával, hogy „*nana*”. Ezek meg sarkon fordultak, és morogva elmentek. Ilyet még biztos nem láttak, hogy őtőlük nem fél egy ilyen vékony asszony. Tomi azt mondta, „*Mamikám, tudod te, hogy mit csináltál? Meg is halhattunk volna!*” „*Én nem engedem, hogy a Betyárt bántsa valaki!*” – ennyi volt a felelet.

Lassacskán én is kezdtem hazajárni, összepakoltunk és visszaköltöztünk a nyaralóba. Máriaék is hazamentek, de nem volt otthon az édesapja. Horváth Jóska bácsi idős, ősz hajú, nyájas, kedves em-

ber volt, nyugalmazott tábornok, a háborúban nem vett részt. Valaki följelentette, és elfogták az oroszok – csak annyit kellett mondani, hogy „*ott lakik egy tábornok*”. Az „úr-gyűlölet” akkor már nagy volt. Szegény idős embert elvitték a téglagyárba, agyba-főbe verték, és ebbe bele is halt. Valahogy valaki hazahozta szekéren, de már nem tért magához. Mária barátnőm 16 évesen egyedül volt haladkló édesapjával. Ő intézett mindent, a temetést, engem kért, hogy menjek föl hozzá, úgy fél egyedül. Az édesanyja, Joli néni akkor Pesten volt. Az akkori állapotokra jellemző, hogy 24 órát utazott vonaton Füredről Pestre. Kenese felé nem lehetett menni vonattal, mert az alagutat berobbantották a németek, csak Keszthely felé lehetett vonatozni. A Gellérthegy oldalában, ahol most a Bara Hotel van (Hegyalja út), volt a házuk, ami telitalálatot kapott. Szegény arra ment föl Pestre, hogy nincs ház, valamit össze tudott szedni a romokból, és arra jött vissza, hogy a férje sem él már, megszakadt a szívünk értük.

Mi a nyaralóban laktunk már, takarítottunk, de vissza-visszajártunk Sándor bácsiékhoz a komfort miatt. De azért mindent megoldottunk. Annyi ruhánk volt, amennyit átvittünk Sándor bácsiékhoz, téli ruhák. A kis szobában a „spar” melege mellett bontottuk a fonalat, melegítettünk vizet mosakodni, teát főzni, fonalat gőzölni, közben mamám csak kötött, kötött. Papámról semmi hírünk nem volt. Tomi bátyám a hideg nagyszobában aludt, mamám szerzett neki egy dunnát. Este kinyitottunk a mosdó előtt egy vaságyat, azon aludtam én, mamám a díványon. Akkor már tudtuk, hogy vége a háborúnak. Mentünk templomba, besétáltunk a „telepre” (így hívták akkor a Szívkörház és a móló környékét, és mi még ma is így hívjuk a családban). A sétány végén, a mai Annabella szállodával szemben az oroszok felállítottak egy hatalmas színpadot, éjjel-nappal ment a tangóharmonika, heje-huja. Az oroszok itt maradtak, berendezkedtek, járták a hegyeket, keresték a németeket. Hallottuk néha a Tamás-hegy felől a puskalövéseket, levadászták, akiket tudtak. Sok német civil ruhát szerzett, a lakosság bújta őket, a szerencsétlen közkatonák már nem tudtak elmenni.

Nem sokkal azután, hogy az oroszok bejöttek, kisült, hogy a hideguszoda faépületében fegyvertár volt. Hogy kik robbantották föl emiatt, nem tudtuk. [Máig nem derült ki, pontosan mi volt az oka, de valószínűbb, hogy nem szándékos robbantás, hanem vagy az ott tárolt hadianyag robbant be, vagy egy elszabadult úszóakna ütközhetett az épületnek, és ennek a detonációja válthatta ki az ott tá-

rolt hadianyag berobbanását, és a hidegfürdő megsemmisülését. – a szerk.] Csak annyit észleltünk egyik nap délelőtt, hogy hirtelen, egy pillanat alatt süket csönd lett, megszűnt a világ körülöttünk és rögtön rá egy iszonyatos robaj, a fülünk megsüketült, és csak azt láttuk, hogy az égen mindenféle dolgok repkednek, potyogtak a fadarabok, deszkák mindenütt. Tomi épp Sándor bácsival a balkonon volt és látták, hogy emelkedik a levegőbe az egész hideguszoda. Utána mentünk az ingyen strandra halászni ki a fákat, a vízből, a rétről – azzal tudtunk fűteni. [A lakosság egy része még évekig az uszoda faanyagát használta telente fűtésre – a szerk.]

Közben kezdett rendeződni az élet. Az oroszok magánházaknál táboroztak, mellettünk is, Szarvadyék és Györgyék házában is, a Munkácsy utca másik oldalán is oroszok laktak. Nem volt velük bajunk, Tomi mindenkivel megtalálta rögtön a hangot, a mellettünk lévő házban lakókkal is összeharátkozott. Egyszer történt csak, hogy megjelent egy teherautó, aztán még egy, nyílt a kiskapu, és bejött egy csomó katona meg egy rangos tiszt azzal, hogy ők itt fognak lakni. Mamám mondta, hogy a „docska”, a lányom meg én, hát mi itt lakunk. Elhessegettek minket, kikergettek a házból. Mi nem árultuk el, hogy a padláson is lehet aludni,

hanem a mamám kitalálta, hogy „*mi mártírok vagyunk*”, és a pergolában, az oldalsó kis kertben tünnetőleg felállítottunk két nyugágyat, szépen megágyasztunk magunknak, és ott aludtunk. A házban csak a tiszt lakott, a legénység meg a fűvön, kint aludt, ahol tudott, szanaszéjjel, köpenybe burkolózva. Nappal elmentek. A fűre egy hatalmas bádogkádát állítottak, a mi „spar”-unkon melegítették a vizet, és a tiszt hatalmas locsolásokkal, bugyborékolásokkal, fújtatva ott fürdött a kertben, jöttment pucéron. A legénység nem fürdött. Mikor éjszaka elcsendesedett minden, mi föllopakodtunk a padlásra és aludtunk, hajnalban meg visszalopakodtunk a kertbe és „szenvedtünk”. Este hozták az ennivalót, tojást, adták a mamámnak, hogy „*Mama, csinálj rántottát a podpolkovnyiknak!*” (előljáró). Mamám kicsit csalt, a tojásokat kettévette, így nekünk is jutott, meg nekik is. Ha ő nem olyan találékony, lehet, hogy nem vagyok ma itt. Azt is észrevette, hogy a tiszt dunyháján három huzat van – kettőt lehúzott, a legfelsőt meg visszahúzta, így aztán lett két dunnahuzatunk az elvittek helyett. Az ágyhuzatot ugyanis mindenholn begyűjtötték az oroszok, kellett nekik gyolcsnak, kapcának, akárminek. Pár napig tartott a „megszállásunk”, aztán egyszer csak, ahogy jöttek, elmentek.

A felrobbant hidegfürdő

A szomszédban, Szarvadyéknál Tomi haverkodott az oroszokkal, akik egyszer hívták, hogy jöj-jön – egy zsák tele volt órával, válasszon magának. Az órákat is szerették összegyűjteni. A másik oldalunkon, Györgyéknél egy GPU-s³ lakott, egy kicsi ember, tudott németül, volt egy „csicskása”, tisztiszolgája Misa, aki velem egyidős lehetett. Tudtunk velük németül beszélni. Ukrajnából jöttek. A GPU-s tiszt mondta mamámnak, ha bármi baj van, neki szóljunk. Volt egy létra a házban, azt átrakatta Misával a kerítésen, hogy ha kell, a docska (mármint én) jöjjön szólni. Szükség is lett rá, mert egyik este beállított hozzánk egy mongol katona, zörgetett a külső faajtón. Égett nálunk a villany, elköveltük ezt a hibát. Mamám persze kinyitotta az ajtót, a mongol akkora volt, mint egy hegy és ordított, mint egy sakál. Leült az asztalhoz és kiabálta az asztalt verve, hogy bort ide! Mamám mondta, hogy „nyema”, nincs és súgta nekem, szaladj át, szóljál. Óvatosan kihátráltam a kisháló felé, átmásztam és intettem Misának, hogy baj van, gyorsan, gyorsan. Misa felébresztette a tisztet, az fölrántotta a nadrágját, cipőt nem, mezítláb jött, a GPU-s sapkát föltette, az fontos volt, meg a pisztolytáskát is az övére. Megjelent ez a kis ember a hátsó ajtónál, és akkorát ordított, hogy a mongol felugrott, felborította a széket a háta mögött, a tiszt pedig szabályosan kikergette a házból, a kertből. Ez a tiszt azért volt velünk olyan kedves, mert maláriája volt, és néha átszaladt hozzánk Misa, hogy rohama van. Mamámnak volt valamilyen orvosságfélje, talán kinin, és ilyenkor adott neki, melléült, törölgette a verítéket róla, nyugtatgatta, szóval a maga emberségével segített rajta. Ezt hálálta meg nekünk.

Mamámnak volt még egy ilyen kalandja. A ház mögött zöldségeskertet béreltünk, és ő egyedül nekilátott előkészíteni az ágyásokat a tavaszi vetéshez. Akkor én épp nem voltam vele. Arra jött dalolva, ordítózva egy részeg orosz katona, és bejött a zöldségeskertbe, kiabálta, hogy bort! Mamám mondta, hogy nincs bor. Az orosz a pisztolyához kapott, mire mamám odanyújtotta neki a kapát, mutogatva, hogy „kapálj, dolgozz, robot, robot – és akkor lesz bor”. Ez meg nekiállt kapálni, egy darabig kapált, aztán leesett neki a tantusz, rájött a csalafintaságra, bömbölt-mondott egy csúnyát, ledobta a kapát és elment.

Jöttek a pesti hírek. Valamelyik füredi ismerős beállított, kalandos módon, megkerülve a Balatont, hogy papám él, a lakás megvan, bár van egy-két belövés, de nem rabolták ki. Egyszer aztán papám is beállított, ugyanilyen kalandos módon utazva –

leírhatatlan volt az örömünk, sírtunk-nevettünk, azt gondoltuk, most már semmi rossz nem érhet bennünket. Csak Pali bátyám hiányzott. Róla semmit nem tudtunk akkor, csak annyit, hogy kivitték Nyugatra. Jóval később, 1947-ben jött valaki, hozott hírt Paliról.

1945 nyara, és újra ősz ...

Mi a papámmal és Tomi bátyámmal júniusban feljöttünk Pestre, Tomit rövid úton leérettségizteték, én beiratkoztam a következő középiskolai évre. Aztán visszamentünk mindnyájan Arácsra, papám is lejött egy idő múlva. Ő sokat dolgozott a pesti lakáson, beszakadt a mennyezet a lakásban, az ipari rajziskola pedellusával javígtatták. A konyha és fürdőszoba fala át volt löve a padlás felől, a konyha szét volt dülva. Az utcai nagyszobában az ablakok tönkrementek, egyáltalán, ablaküveg nem volt, pauszpapírral fedték be őket.

Mi Tomi bátyámmal fiatalok voltunk, azon a nyáron tanította nekem a rock and roll-t, élvezettel táncoltunk. De ez volt az utolsó „gondtalan” nyár. A BYC nem szerveződött újra, oroszok rendezkedtek be az épületben (később sokáig a Vízürendőrség központja volt). Nekem tizenhat-tizenhét évesen a tanulás mellett meg kellett tanulnom háztartást is vezetni Pesten, papám és Tomi bátyám dolgoztak, a bizonyítványaim bizony nem lettek valami fényesek. Mamám folyamatosan Arácson maradt, berendezkedett. Akkor már nem az oroszoktól, hanem a lakosságtól kellett féltetni a házat, sokan beköltöztek az üresen álló épületekbe. Nem államosítás volt ez még, egyszerűen akinek nem volt hová mennie, vagy megtetszett egy üres épület, beköltözött. Mamám járt a faluba, barátai is leköltöztek Pestről, megvolt egyedül. Beszédes Jóska és Bözsi is előkerültek, de a füredi házukba beköltözött egy család. Ugyan tisztességesek voltak, kimentek belőle, de Beszédesék már nem szerették a házat a sok rossz emlék miatt, eladták.

Mamám járt az ismerős asszonyokkal szüretelni, diót törni. Egyszer jött a kisbíró (ma már kevesen emlékeznek erre az intézményre). A kisbíró általában megállt egy sarkon, elkezdett dobolni és mondta: „Közhírré tétetik, hogy ...” Kidobolta valahol a Mészöly utca–Wesselényi utca sarkán, hogy minden asszony jelenjen meg a Kurszalonnál. Mamám is megjelent, mint minden asszony bekötött fejfel, arcba húzott kendővel, hamuval, korommal az arcát elcsúfítva, ringyes-rongyos kötényben, ez volt az egyenruha, a jelmez, védekezésül. Kisült, hogy

tele volt a Kurszalón bálterme – ahová még én is jártam zongorán gyakorolni az előző őszen – párnákkal, dunnákkal, és az angin huzatokat ki kellett üríteni az asszonyoknak, mert a huzatokra szükség volt a katonák kapcájához. Az asszonyok nekiláttak, mindenkinek kellett kést vinni, felhasították a párnahéjakat – és majd belefűlladtak a pihetollba, akkor még mindenbe pehelytöltelékert raktak. Valaki kitalálta, hogy vízzel lehetne elejét venni a pihe áradatnak, hoztak vizet, és végigöntötték ezen a csodálatos báltermen, hogy ázzanak a tollpihékt. Mikor mamám hazajött, mindenütt, a szemöldökén, a hajján, a ruháján, lábaszárán, mindenütt csupa pihe volt. A kútnál húztam a vizet és egyszerűen leöntöttem, csak nevetni tudtunk rajta. Nem sokkal ezután az egész Kurszalón leégett.

Történtek még izgalmas dolgok. A velünk szemben lévő sarkon lakó szomszédasszony megvádolta a mamámat, hogy egy zsidó házaspárt feladott a németeknek. Ez a zsidó házaspár, mint később kiderült, a Tamás-hegyen, egy borpincében bujkált, elő is kerültek. De mamámat egyelőre a feljelentés alapján lefoglák. Akkor, ha valakit ilyesmivel vádoltak, nehezen lehetett ellene védekezni, nagyon csúnya következményekkel járhatott. Szemben a Balatoni Szövetség üdülöházával [1952-től Arany Csillag szálloda – a szerk.] a barátnőmékt, Bisits Mariannékt villájának egy félreeső kis szobájába bezárták a mamámat, ennivalót én vittem neki, WC-re ki kellett kéredzkednie. Szerencsénkre Tomi bátyám révén jó ismerősünk volt Lipták Gábor, aki a háború után szervezett füredi polgárőrség tagja lett. „Lipták Gabi”, ahogy mindenki hívta, nagy társasági ember volt, még a háború előtről jól ismerte a szüleimet is. Ő pártfogolta, nyugtatgatta a mamámat: „*Tessék csak megnyugodni, nem engedjük, hogy a népbíróság elé vigyék.*” Én sütöttem neki kenyeret, mamám elmondta, hogy kell, lapos lett, de kenyér, főztem neki a semmiből levest – nem érttem a főzéshez, de minden nap vittem neki valamit. Talán egy hétig volt ott. Az akkori Pesti Hírlap borítójára írt védőbeszéd-terve máig megvan és tanuskodik arról, hogy halálra rémülten is képes volt logikus érveket találni az ártatlansága mellett. Mindannyian rettenetes lelkiállapotban voltunk. Végül semmilyen tárgyalás nem volt, hanem egy nap Lipták Gábor azt mondta neki, tessék nyugodtan hazamenni, el lesz intézve minden. Valószínű, hogy akkor került elő a szóban forgó házaspár. A feljelentő szomszédasszonytól azért is volt ez megbocsáthatatlan, mert '44 novemberében ő könyörgött mamámnak,

ne hagyjuk őt egyedül, a férje felment Pestre, vigyük magunkkal őt is Beszédesékhez. Mamám segített rajta, és ez volt a hála. Ez a szomszédasszony ugyanis jóba keveredett a Beszédesékt mellett lakó zsidó házaspárral, akik egyszer csak eltűntek, és nem kötötték a szomszédasszony orrára, hogy hová mennek. A szomszédasszony meg ezt találta ki, látva, hogy Beszédeséknél sok német van, senkinek semmi bántódása nem esik, hogy mamám biztos feladta őket – csak nem gondolta végig, vajon mi oka lehetett rá. Később, amikor mamám már túl volt ezen a megrázkódtatáson, Tomi bátyám össetalálkozott a szomszédasszonnyal az utcán, a férjével jött éppen haza, a bátyám pedig arcul köpte. Ezek a szomszédaink aztán eltűntek, úgy eltűntek, hogy soha nem láttuk őket többé.

Abban az időben, akit megvádoltak, nem is nagyon tudott védekezni – az emberi irigység, rosszindulat megtalálta az útját. Borzalmas atrocitások is történtek, biztosan minden családnak vannak ilyen történetei a háborús és háborút követő időkben.

Hál' Istennek, a mi családukat a nagy bajok elkerülték.

Budapesten, 2012 tavaszán

Lejegyezte: Gesztiné Ajtós Judit

Jegyzetek:

1. BYC: Balatoni Yacht Club.

2. SAS-behívó: a „Sürgős, azonnal siess!” szavakból. [Névre szóló katonai behívójegy. A posta expresszküldeményként kezelte, a címzett a kézhezvételt követően 48 órán belül köteles volt bevonulni a kijelölt mozgósítási helyre. – a szerk.]

3. GPU (Goszudarsztvennoje Politiceszkoje Upravlenyije = Állami Politikai Igazgatóság): a szovjet politikai rendőrség elnevezésének rövidítése. [Valójában a Szovjetunió államvédelmi szerve, a CSEKA utódszerve volt 1922-től, 1923-tól OGPU (Objgyijennoje = Egyesített) néven működött. 1934-ben beolvadt az NKVD-be (Narodnij Komisszariat Vnutrennyih Del = kb.: Belügyi Népbiztosság). 1944-ben tehát valójában már NKVD volt – a szerk.]

TÓTH-BENCZE TAMÁS

PÓTLÁS A „BALATONFÜRED EMLÉKJELEI” CÍMŰ KÖNYVHÖZ

Helye: A Bocsár-dűlőben levő családi pince falán.
 Felirata: „Somogyi Imre / 1898–1971 / szőlősgazda – községbíró / emlékére”
 Felavatva: 2008. április 3.
 Az avatás szűk családi körben történt.
 Anyaga: szürkésfekete gránit.

SOMOGYI Imre szőlősgazda és községbíró
 (*Balatonkövesd [ma: Csopak], 1898. június 18. – Szombathely, 1971. április 3.*)

Édesapja, Nagy Imre fiatalon hunyt el. Édesanyja másodszor is férjhez ment Somogyi Gábor 12 holdas füredi gazdálkodóhoz, aki a hatéves árvát örökbe fogadta, halála után a birtokait is rá hagyta. További öröklés révén még 6 holddal gyarapodott a gazdaság. Középiskolai végzettséget (4 polgári) szerzett. Az első világháborúban nagyon fiatalon a frontra került: 1916-tól a 20. gyalogezred katonájaként részt vett a Piave menti harcokban. 1923-ban feleségül vette Bakonyi Jolánt. Két lányuk született. 1922 és 1935 között többször publikált a „Balatonfüred” című hetilapban. 1928-ban községi elöljárósági tag lett, 1932-ben helyettes községi bírónak választották, 1938 és 1945 között községi bírónak volt. Kiváló gazdálkodó és gyümölcsstermesztő hírében állt: boraival részt vett a füredi borheteken is. Közreműködött a füredi Hitelszövetkezeten, az ONCSA-házak létrehozásában, valamint a hajógyár bővítésében. 1945-ben az oroszok meghagyták tisztségében, jelentős szerepe volt a háborús károk elhárításában. Még ebben az évben egészségi okok miatt lemondott. Az 1948-as fordulat után kulákklistára került, mindenét elvették. A Jókai MgTSz-ben dolgozott nyugdíjazásáig. Az 1950-es, 60-as években rendszeresen zaklatták őt és családját az állambiztonsági szervek. A füredi református temetőben nyugszik. (Bővebben: Márványtábla helyett. Balatonfüred, 2008. 141–143.)

Helye: A piros templom és a Vásárcsarnok között.
 1. tábla felirata: „Tamás / fája”
 2. tábla felirata: „Tamás / prijateljju / P. O. Lovran / 2013”
 Anyaga: kő, márvány.
 Ültetve: 2011. augusztus 8.

SARKADY TAMÁS tanár, népművelő
 (*Veszprém, 1949. november 24. – Balatonfüred, 2011. április 21.*)

Általános- és középiskolai tanulmányait Balatonfüreden végezte. Pécsen szerzett általános iskolai tanári diplomát biológia és mezőgazdasági gyakorlatok szakon. Néhány év tanítás után „megcsapta a népművelés füstje”, Cseh Tibor hívására a művelődési ház (a későbbi Városi Művelődési Központ) munkatársa lett. Közel 30 évig, nyugdíjazásáig dolgozott itt népművelőként. Állandóan úton volt kerékpárjával, aminek csomagtartója mindig tömve volt a kiragasztandó plakátokkal. A város kulturális életében, és Glatz László mellett a füredi Anna-bálok lebonyolításában játszott meghatározó szerepet: a bálók rendező gárdájának emblematis alakjává vált. Tamás egyszemélyes szociális intézmény is volt. Lehetőségeihez mérten (néha még azon is túlmenően) segítette, támogatta az arra rászorulókat. 2000-ben elsőként kapta meg a „Balatonfüred Kultúrájáért Díjat”. A Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület tagja volt. Halála után néhány hónappal egykori munkatársai kezdeményezésére emlékfát ültettek tiszteletére a Vásárcsarnok és a piros templom közötti területen. 2013. szeptember 14-én, a szüreti felvonulás során, a horvátországi Lovran városának fúvószenekara rótta le tiszteletét tábla elhelyezésével.

TÓTH-BENCZE TAMÁS

KIEGÉSZÍTÉSEK A „BALATONFÜREDI ÉLETRAJZI LEXIKON”-HOZ ADATOK PONTOSÍTÁSA

35. oldal:

BRÁZAY Zoltán Albin, pellérdi
gyáros és nagykereskedő.
halál helye: **Budapest**

63. oldal:

ESTERHÁZY Antal, galántai gróf
kuruc tábornagy.
születés helye: **Pápa**

74. oldal:

FRUHMANN Antal
építész, rajztanár.
halál helye és dátuma: **Győr, 1873. május 9.**

52. oldal:

DEBRŐCZI [helyesen: **DEBRŐCI, 1945-ig Dögl]**
Tibor Manó Adolf
orvos
születés dátuma: 1915. márc. ~~15.~~ **13.**

82. oldal:

GYAPAI Nándor
intéző
halál dátuma: 1929. január **13.**

96. oldal:

HORVÁTH Mihály
belgyógyász, laboratóriumi és radioizotóp diag-
nosztika szakorvosa, címzetes egyetemi tanár.
halál dátuma: 2006. júl. ~~12.~~ **10.**

103. oldal:

JALSOVICS [JALSOVITS] Aladár Károly Alfréd
szerzetes, tanár
A rendi (pannonhalmi bencés) rendtartás szerint
21-én született [Gyulafi]**Rátóton.**

104. oldal:

JÓKAY-IHÁSZ Miklós, ásvai, dr.
gazdasági főtanácsos.
halál dátuma: **január 23.**

136. oldal:

dr. LÓCZY Lajos György Iván, ifj.
geológus, tanár.
születés dátuma: 1891. jún. **5.!**

149. oldal:

MIKLOVICZ Dezső Sándor, gyulavári
orvos
halál helye: ~~Balatonfüred~~ **Budapest**

172–173. oldal:

PEREMARTONI NAGY Sándor
erdőmérnök
halál helye: ~~Balatonfüred~~ **Sümege**

175. oldal:

PETRŐCZ László
református lelkész
halál helye: ~~Balatonfüred~~ **Veszprém**

187. oldal:

RÓZSAY József, 1848-ig Rosenfeld József, mu-
raközi
orvos
halál dátuma: 1885. máj. ~~20.~~ **19.**

194. oldal:

SIGMOND Olivér, alsószentmihályfalui és
kisenyedi
szobrászművész
halál helye: ~~Balatonfüred~~ **Veszprém**

213. oldal:

TAGORE, Rabindranath helyesen: **Rabindranath**

217. oldal:

TILESCH Nándor, id.
tanító, újságíró, színikritikus
(Kassa, 1894. ~~január 12.~~ **november 4.** – Balatonfü-
red, 1967. ~~június 1.~~ **április 28.**)

227. oldal:

VAJDA Ferenc
kirakatrendező, festőművész
születés dátuma: 1924. szept. **14.**

228. oldal:

Váli Mari Peti Józsefné
emlékiratíró
halál helye: ~~Pápa~~ **Kolontár-Lőrinte puszta**

232. oldal:

VASZARY Gábor
helyesen: 1943-ig **Krisán Gábor.**

236. oldal:

WAGNER Imre
mérnök
halál helye és dátuma: ~~Balatonfüred~~ **Veszprém,**
2008. május ~~28.~~ **24.**

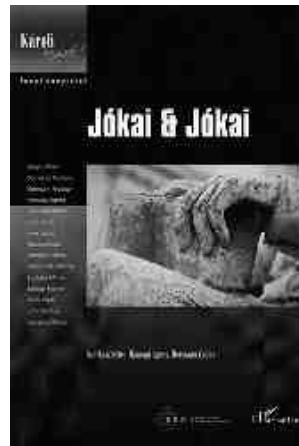
ÚJ KÖNYVEK

Tarnai Katalin [szerk.]:
10 ÉVES AZ ARÁCSÉRT
KÖZHASZNÚ ALAPÍTVÁNY.
Balatonfüred, 2013.

Már több mint egy évtizede, hogy megszületett az „Arácsért Alapítvány”, és a közelmúltban bizony komoly esély volt rá, hogy a kuratórium példátlan munkabírású, Arácsért mindenre kész elnö-

kének – Kutas Árpád – halála után az alapítvány is elhaljon. Az alapítvány létrehozásakor számára két dolog volt fontos: hozzájárulni ahhoz, hogy Arács szépüljön, fejlődjön, gyarapodjon, illetve az itt élő embereket összehozni, összetartani. Legalább ennyire szerette volna visszahozni az egykori pezsgő kulturális, közösségi életet, a jóízű, tartalmas együttléteket is a településre. Ezt a hozzáállást felvállalva, 2010 őszén Árpád barátai és tisztelői összefogtak, és elhatározták, hogy megpróbálják rendbe hozni az eltelt fél év alatt gazdátlaná vált, és már-már a széthullás határára jutó alapítvány dolgait. Arra vállalkoztak, hogy továbbviszik az immár hagyományokká nemesült rendezvényeket: az arácsi karácsonyt, a karnevált és az arácsi disznóölést, a szüretet és egyéb eseményeket. Az eltelt néhány év után nyugodtan el lehet mondani, hogy vállalkozásuk teljes sikerrel járt. Ez a kiadvány a címe szerint azt sugallja, hogy az alapítvány eddigi története olvasható lapjain, tehát ez nem regény, nem szépirodalmi mű, hanem egy civil szervezet működésének dokumentumszerű áttekintése. A kötetet lapozva azonban egyre inkább az a benyomása az embernek, hogy – eltekintve attól, hogy az alapítvány létrejöttéhez, tevékenységéhez tartozó hivatalos dokumentumokat, újságcikket, fényképeket is közöl – inkább egy memoárkötetre emlékeztet. A benne „megszólalók” arról számolnak be: számukra mi volt a legfontosabb, legérdekesebb az elmúlt tíz esztendőben. És leginkább Árpádhoz fűződő kapcsolatukról, úgy tűnik, mintha inkább egy Kutas-emlékkötetet vett volna az olvasó a kezébe. Az arácsi alapítvány kiadványsorozatának ez a második darabja egy évvel az első (az arácsi szakácskönyv, 2012 karácsonyán jelent meg) után látott napvilágot, 2013 októberének végén. A borító illusztrációját Grimm József készítette.

Hansági Ágnes – Hermann Zoltán [szerk.]:
JÓKAI & JÓKAI. Budapest, 2013.

Az L' Harmattan kiadó „Károli Könyvek” sorozatában megjelent, 290 oldalas, Jókai Mór regényeiről szóló új tanulmánykötetben a két éve, 2012. május 4–5-én Balatonfüreden, a Jókai Napok rendezvénysorozat keretében megtartott szimpózium előadásai olvashatók. Annak a tavaszi konferenciának az anyaga, amely a 2004 decemberében, Jókai halálának századik évfordulója alkalmából rendezett révkomáromi tanácskozás folytatásának is tekinthető. A könyv szerzői többek között megpróbálnak áttekintést adni arról a szemléletbeli változásról, amely Jókai Mór munkásságának megítélésében az utóbbi években bekövetkezett. Leszámol azzal a száz éves beidegződéssel is, amely szerint Jókai csupán a „nemzet mesemondója” lenne. A 2013-ban megjelent kiadványt Balatonfüreden a Tempevölgy irodalmi folyóirat öt éves születésnapját ünneplő irodalmi esten mutatták be a Vaszary Villában. A kötet szerkesztőivel, Hansági Ágnessel és Hermann Zoltánnal, Cserép László beszélgetett. A könyv mottójaként idézem Szabó Magda találó szavait Jókai Mórról: *„Ismétlem, nem hiszek Jókai hanyatlásában. Jókai több mint író, ma is több, Jókai jelenség. Pótolhatatlan, őrizni való kincsünk még akkor is, ha irodalmi életünk jelenleg éppen szokott fáziseltolódásai egyikét éli, és Joyce, Woolf és Kafka korszakát magyarítja, így aztán egy kezdő esztéta szemében majdnem nevenséges lehet egy a Zalán keletkezése és a percek múlva kitörő ezerkilencszázötös orosz forradalom között élt alkotó optikája. Nem kell féltetni, hadd nevéssék ki, elviseli. Jókai, ha mostanában nem divat is kiejteni a nevét, és a külföld is nyilván elfelejtette, világjelenség, legjobb önmagunk, legrosszabb önmagunk összefoglalása, éppúgy a nemzet lelke, mint Arany vagy Petőfi.”* A kiadványban Bényei Péter, Domokos Mariann, Eisemann György, Hansági Ágnes, Hermann Zoltán, Hudi József, Imre László, Keszeg Anna, Landgraf Ildikó, Praznovszky Mihály, Szajbély Mihály, Szilágyi Márton, Török Lajos, Ujvári Hedvig és Vaderna Gábor előadása olvasható. (tbt)

TÓTH-BENCZE TAMÁS

A 2014. ÉV ELSŐ NEGYEDÉVÉNEK KIEMELT ÉVFORDULÓI

január

1939. január **75 éve**
Kijavították az 1934-ben átadott szennyvíztisztító telep hibáit.

1939. január 11. **75 éve**
Az iparos és értelmiségi ifjúság önképző kört alakított.

1889. január 12. előtt **125 éve**
Jókai Mór felesége, Laborfalvy Róza halála után eladta a füredi villáját (1870) Michelini János veszprémi gabonakereskedőnek, aki csaknem féláron, 14 000 forintért vette meg. A Jókai család 1908 szeptemberében vásárolta vissza a nyaralót.

1964. január 18. **50 éve**
Ünnepélyes keretek között átadták a Lóczy Lajos Gimnázium új épületét (Ady Endre u. 40.). Németh László emlékezetes beszédet mondott az avatáson.

2004. január 22. **10 éve**
DNS-bank nyílt Füreden (diabétesz-szakrendelés, csontritkulás-szűrő), és felavatták a DRC Gyógyszervizsgáló Kft. Központját (Ady Endre u. 12.).

2004. január 22. **10 éve**
Meghalt Csehók Ernő, a Lóczy Gimnázium nyugalmazott tanára.

2004. január 27. **10 éve**
Elkezdődött az új szennyvíztisztító-telep építése. Habsburg Ottó Füredre látogatott.

1964. január 30. **10 éve**
Megalakult a Lóczy Lajos barlangkutató csoport. Néhány év működés után megszűnt.

február

1889. február **125 éve**
Kovács Ábel lett az új fürdőigazgató.

1964. február **50 éve**
A Nosztori-forrást bekapcsolták a községi vízellátó-rendszerbe.

1914. február 2. **100 éve**
Született Budapesten dr. Szabó Miklós orvos. Orvosi képesítését 1942-ben szerezte. Balatonfüredre községi orvosi megbízást 1945. április 5-től kapott. A falu (ma óváros) orvosa volt. Betegei szerették tisztességéért és megbízhatóságáért, orvos volt a szó igazi értelmében. Az 1945. július 3-án megalakult képviselő-testületnek egyik megválasztott tagja volt. 1950-ben és 1954-ben a községi tanács-

ban tanácstagként szerepelt. A Vöröskereszt balatonfüredi fiókjának orvosi tisztségére 1948-ban kérték fel. 1958-ban a Veszprémi Kórház Rendelő Intézetének felülvizsgáló főorvosává nevezték ki, nyugdíjazásáig töltötte be ezt a tiszteletet. 1970-től magánpraxist is folytatott. Az „Egészségügy Kiváló Dolgozója” kitüntetést 1978-ban kapta. 1996. november 4-én hunyt el Balatonfüreden. A Lóczy Lajos utcai római katolikus temetőben nyugszik. (Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. 2011., 203. p.)

Szabó Miklós (1914–1996)

1989. február 4. **25 éve**
A Balatonfüredi Yacht Club épületében alakult meg 33 alapító taggal a Magyar Akupunktúrárs Orvosok Társasága dr. Csehák Judit miniszter asszony engedélye és az új társasági törvény alapján. A társaság elnökének dr. Csáki Lászlót, főtitkárnak dr. Rédey Tibort választotta meg.

2009. február 5. **5 éve**
Bóka István Budapesten átvette „A Kultúra Magyar Városa” kitüntető címet tanúsító oklevelet, amelyet Balatonfüred a kisvárosok kategóriájában nyert el.

1839. február 7. **175 éve**
Született Veszprémben Molnár Aladár, a Balatonfüredi Szeretetház megalapítója és elnöke, a „népnevelés bajnoka”. Az ausztriai Gleichenbergben hunyt el 1881. augusztus 18-án, ahová tüdőbetegségét ment kezeltetni. Sírja a Bajcsy-Zsilinszky úti református temetőben, emléktáblája a Széchényi Ferenc Kertészeti Szakközépiskolában található, a városban ut-

ca viseli nevét. (Bővebben: Németh Ákosné Emlékezzünk régiekről: Molnár Aladár. In: Füredi História 2006/2. sz., 7–8. p.)

2004. február 7. **10 éve**
Beretvás Csanád „Borfejtő” / „Márton” faszobrát felavatták Arácson a Koloska-völgy bejáratánál.

2004. február 16. **10 éve**
Megalakult a Fidesz Magyar Polgári Szövetség Nyugdíjas Tagozata.

1864. február 18. **150 éve**
Balatonfüreden elhunyt Varga (Vargha) Lajos főszolgabíró. 1801. június 10-én született Balatonfüreden. Apja Vargha Ádám Füred fürdőtelepi komisszáriusa volt, aki 1811-ben megvette Pálóczi Horváth Ádám kisebbik és nagyobbik házát (utóbbi ma a Zeneiskola épülete). Varga Lajos korán megismerkedett a szőlőfajtákkal, azokat keresztezte is, és külföldről is hozatott be új fajtákat. Az 1848–49-es szabadságharc idején, mint a tapolcai járás főszolgabírája kivette a részét a nemzeti őrsereg szervezésében és mozgatásában. 1855-ben Tihanyban az apátság alapításának 800 éves évfordulóján tartott ünnepi beszédet. Néhány héttel halála után utódai eladták a Pálóczi-kastélyt Teasdale Vilmosnak. (Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. 2011., 229–230. p.)

2009. február 18. **5 éve**
Megjelent a „Tempevölgy”, egy új, helyi irodalmi-művészeti folyóirat első száma.

1989. február 21. **25 éve**
Megalakult a Balatonfüredi Magyar–Finn Testvérvárosi Egyesület.

1989. február 23. **25 éve**
Megalakult a Balatonfüred–Castricum Testvérvárosi Egyesület. Több mint húsz évig működött. Miután 2010 decemberében Castricum városa felmondta a testvérvárosi szerződést, 2011. május 6-án, az egyesület ülésén kimondták a szervezet feloszlását.

tavaszi

1914 tavaszán **100 éve**
Átadták a balatonarácsi Népházat. 1914 április–májusa folyamán befejeződtek a munkálatok. Az I. világháború kitörése után kórház céljára használták.

március

1914 március **100 éve**
A tűzoltóság új, emeletes szertárat épített a régi mögött. Az avató ünnepség háború kitörése miatt többször is halasztódott, majd végleg elmaradt. 1926-ban bővítés során a régi épületre is emeletet húztak, és összeépítették az új épülettel. A székház avató ünnepségét 1926. április 24-én tartották.

1989. március **25 éve**
Megalakult a Széchenyi Társaság balatonfüredi csoportja.

2004. március 4. **10 éve**
A Magyar Borrendek Országos Szövetségének 9. ünnepi kongresszusát és a Balatonvin Borlovagrend Egyesület jubileumi ünnepségét tartották meg Balatonfüreden.

1864. március 7. **150 éve**
Született Szentantalfán Sebestyén Gyula néprajzkutató, író. Nevéhez fűződik a Veszprém megyei önkéntes néprajzi gyűjtőmozgalom elindítása. A Magyar Néprajzi Társaság elnöke volt, de ezenkívül több magas társadalmi tisztséget is betöltött. 1919 után az őszirózsás forradalomban és a Tanácsköztársaság alatt tanúsított magatartása miatt vezető tisztségeiből távoznia kellett. 1925-ben a balatonfüredi Jókai emlékmű avatásán mondott beszédet. Később a Balatoni Társaság alelnökéként ő alapította meg a „Balatoni Kurír” c. lapot. A Balatoni Társaság Könyvtára sorozat 3. köteteként 1935-ben megjelent „Mosolygó balatoni emlékek” című könyvében arácsi és füredi vonatkozású írások is szerepelnek. Balatonszepezden hunyt el 1946. február 12-én. (Bővebben: Veszprém megyei életrajzi lexikon. 1996., 451–452. p.)

Sebestyén Gyula (1864–1946)

Kerkápoly Károly (1789–1848)

2009. március 9.**5 éve**

Balatonfüredet Pro Vino Hungarico Díjjal tüntették ki.

2004. március 11.**10 éve**

Megalakult a Balatonfüred–Kovácszna Testvérvárosi Egyesület.

1939. március 12.**75 éve**

Megalakult a Balatonfüredi Légoltalmi Liga.

1864. március 18.**150 éve**

A Varga család eladta Pálóczi Horváth Ádám egykori kastélyát (1789) Teasdale C. Vilmosnak, aki már ebben az évben átépíttette a házat, ekkor kapta mai kinézetét. Nyaranta bérbe adták.

1939. március 19.**75 éve**

Felavatták a Balatonfüredi Járási Hitelszövetkezet székházát. Az avató beszédet Darányi Kálmán tartotta.

1789. március 26.**225 éve**

Született Balatonudvariban Kerkápoly (Kerkapoly) István, alispán, országgyűlési követ. 1828-tól 1834-ig a tapolcai járás főszolgabírája, majd 1834-től 1837-ig Zala megye másodalispánja, végül 1837 és 1848 között első alispánja volt. [Zákonyi Ferenc szerint az 1830-as években a balatonfüredi járás főszolgabírája volt.] Segített Kisfaludynak a füredi színház létrehozásában. A balatonarácsi tégláégető létesítése neki köszönhető. Két alkalommal volt országgyűlési követ, előbb 1830-ban, majd 1843–1844-ben, amikor egyedül képviselte Zala megyét. Munkája során Deák Ferenc liberális reformpolitikáját támogatta. 1848. március 13-án huny el Mihályfán. A kővágóörsi temetőben levő sírboltban helyezték végső nyugalomra. (Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. 2011., 112–113. p.)

1989. március 30.**25 éve**

A Polgármesteri Hivatal előtt a castricum (Hollandia) testvérvárosi delegáció emlékfát ültetett, és felavatták annak tábláját.

1989. március 30.**25 éve**

Balatonfüreden meghalt Győri Varga György újságíró. Eredetileg Varga György József néven látta meg a napvilágot Győrben, 1949. szeptember 3-án. Iskolái elvégzése után 1973-ban kezdett újságíróskodni a veszprémi Naplónál. Gyakran írt a Balatonról, Balatonfüred város eseményeiről, idegenforgalmáról. 1987-ben költözött Balatonfüredre családjával. Aktív szervezője és alapító tagja volt az MDF balatonfüredi szervezetének és a szervezet lapjának, a Szabadkikötőnek. Nevéhez fűződik a Gyógy téren megtartott első szabad március 15-i ünnepély megszervezése 1989-ben. A balatonfüredi MDF saját halottjának tekintette, a Bajcsy-Zsilinszky utcai temetőben kopjafa őrzi emlékét. (Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. 2011., 82–83. p.)

Varga György (1949–1989)

SZENFNERNÉ VARGA ANIKÓ

A BALATONFÜREDI HELYTÖRTÉNETI EGYESÜLET 2013. ÉVI BESZÁMOLÓJA

Szervezeti élet:

Az elmúlt esztendőben egyesületünk 74 tagja segítette, támogatta lelkesen és önzetlenül a 20 esztendővel ezelőtt megalapított civil szervezetünket. Sajnos két tagtársunk tavaly elhunyt. Szomorú szívvel vettünk búcsút a 88 évet megélt László Zoltán tagtársunktól, aki írásaival, adományaival, kutatómunkájával értékes munkát végzett közöttünk. Temetésén Bertók Gyula, Elek Miklós és Fejes Gabriella vett részt. Egervári Tivadar elnökségi tagunkat 73 évesen ragadta el a halál. Tivadarnak szívügye volt Balatonfüred értékeinek felkutatása, ápolása, gondozása. Városszépítő munkáját csendben, szinte észrevétlenül végezte. Nagy számban kísértük utolsó útjára. Elvesztettünk két díszpolgárt is, akikre mint pártoló tagokra mindig számíthatunk. Dr. Csizmazia Darab József szőlőnemesítő szeptember 6-án, Steinhausz György csopaki helytörténész augusztus 1-jén halt meg.

Köszönjük Sárköziné Sárovits Hajnalka igazgatónőnek, tagtársunknak, hogy rendezvényeinkre, találkozásainkra a Városi Könyvtár épületében lehetőséget, helyet biztosított.

Működésünk anyagi feltételei a tavalyi évben is a tagdíjakból, a SZJ. adó 1%-ból és városunk Önkormányzatától kapott támogatásból valósultak meg.

Köszönetet mondunk az adományozóknak, valamint az egyesület pénzügyi feladatainak közben tartásáért, a körültekintő gazdálkodásért Tóth Györgyi titkárunknak. Karika Erzsébet elnökségi tagunknak pedig a tagdíjak beszédéséért.

2013-ban a Helytörténeti Gyűjtemény anyagát 15-en 179 dokumentummal gazdagították.

Büszkék vagyunk arra, hogy tagtársaink tevékenységére, önzetlen munkálkodására a város vezetése is felfigyelt. Megérdemelt kitüntetésükhöz szeretettel gratulálunk. Balatonfüred Kultúrájáért kitüntetésben részesült Sárköziné Sárovits Hajnalka igazgatónő. A Balatonfüred Városért Közalapítvány elismerő oklevelét vehette át Karika Erzsébet könyvtáros. Örülünk Tóth-Bence Tamás elismerésének is. Ő, mint egyesületünk pártoló tagja hosszú éveken át nagy munkát végzett a Füredi História nyomdai előkészítésében is. Méltán lett Balatonfüred Kulturális Nagykövete.

Kapcsolataink:

A Füred TV munkatársai érdeklődnek egyesületi munkánk iránt. Korrekt, jó partnereink. Kezdeményezéseinkről, rendezvényeinkről tudósítottak tavaly is. A Balatonfüredi Naplóba kutatási eredményeikről, észrevételeikről többen írtak tagtársaink közül. Olvashattunk értékes, érdekes cikkeket dr. Lichtneckert Andrásról, Némethné Rác Lídiától, Perlawi Andortól, dr. Rác Jánostól. Jó a kapcsolatunk a Balatonfüred Városért Közalapítvánnyal is. Kiadásukban jelent meg Lichtneckert András több évtizedes kutatómunkájának eredményeként A balatonfüredi savanyúvízi gyógyfürdő története az alapítástól az államosításig című munkája. A könyv 247 év történetét öleli fel. Folyamatos az együttműködésünk a Városi Könyvtárral. Az Őszi Könyvtári Napok olvasópályázatán két tagtársunk írását díjazták (Fejes Gabriella, Perlawi Andor). A Veszprém Megyei Honismereti Egyesülettel megerősítettük szervezeti szálainkat. dr. Hullerné Takács Ilona képvisel bennünket, mint vezetőségi tag a megyénél.

Együttműködünk Balatonfüred önkormányzatával. Segíti, támogatja tevékenységünket három képviselő tagtársunk: Molnár Judit, Pálffy Károlyné és Takács Miklós. Az év során több alkalommal kaptunk helyet a Városi Múzeumban, amelyet ezúton is köszönünk Tóth Györgyi szakmai igazgatónak, titkárunknak.

Rendezvényeink:

2013-ban az elnökség öt alkalommal ülésezett. Februárban kibővítetten tanácskoztunk. Meghívtuk Némethné Rác Lidia és Elek Miklós helytörténész tagtársainkat erre az alkalomra. Öt utcanévre kértek javaslatot egyesületünkötől. Ajánlásunkban továbbra is szem előtt tartottuk, hogy olyan már nem élő személyekről nevezzenek el utcákat, akiknek munkássága Balatonfüredhez köthető, és tevékenységük településünk történetében nyomot hagyott. Csajághy Gábor vegyészmérnökre, Dicity Dezső szőlész-borászra, Nagy Áron pedagógusra, és a tekintélyes füredi köznemesi Oroszy családra esett a választásunk. Az 1780/28 hrsz-ú kis utcácskát pedig a borkezelésnél használatos eszközről, a kármentőről javasoltuk elkeresztelni. Ugyancsak elnökségi ülésen döntöttünk a Füredi História szer-

kesztőbizottságának újbóli működtetéséről, felismervén annak szükségességét. Szeptemberben a Bertók Gyula elnökségi tagunk által fogalmazott levelet beszéltük át, amelyet a polgármester úrnak, és a képviselő testületnek írt a római kori égető kemence megmentése érdekében. Novemberben áttekintettük a 2014. év évfordulóit. Decemberben a tisztújító közgyűlést készítettük elő, és a tisztségviselők személyére tettünk javaslatot.

Első egyesületi napunkat februárban tartottuk. A Pápai Református Gyűjtemény Levéltára igazgatójának, dr. Hudi Józsefnek könyvbemutatóval egybekötött előadását hallgattuk meg, Voyta Adolf építész és Kacz Lajos Komárom város főjegyzőjének füredi kötődéseiről. Márciusban, a közgyűlést követően, a szerkesztőbizottság megválasztotta felelős szerkesztőnek Elek Miklós tagtársunkat. Elhatározás született arról, hogy a Füredi História ismét négyszer jelenik meg évente, a szerkesztés rovatok szerint történik, minden megjelent számot bemutat a felelős szerkesztő úgy, hogy a szerzőket meghívja, akik találkozhatnak olvasóikkal. Molnár Judit képviselő asszony megkísérelte beletetetni a város költségvetésébe a História előállítási költségeit, ám ez nem sikerült. De hálásan köszönjük a jó szándékot. Az Önkormányzathoz a pályázatot a múlt esztendőben is Tóth Györgyi titkárunk készítette el és nyújtotta be. 400000.- Ft-ot kaptunk, százezer forinttal többet, mint az előző évben. Ugyancsak titkárunkat dicséri, hogy több nyomdától kért árajánlatot, így az Iglói nyomdát felváltottuk egy veszprémire. A folyóirat árát pedig 400.-ft-ra emeltük. A megújult Füredi História 2013. évi első számának bemutatójára május 2-án került sor, a Városi Könyvtárban. A kiadvány két cikkéhez (Elek Miklós: Somogyi Miklós festőművész füredi képei, Víg Sándorné Somogyi Piroska: Emlékezés Édesapámra) kamarakiállítás kapcsolódott, a festőművész hagyatékából képzőművészeti alkotások, Somogyi Piroska adományából II. világháborúból származó dokumentumok kerültek a tárlókba. A bemutatót nagy érdeklődés kísérte. Köszönet a felelős szerkesztőnek és a szerkesztőbizottság valamennyi tagjának a szellemi munkáért és a szervezésért. Az Ünnepi Könyvhéten a 33. szám szerzőivel találkozhattak az olvasók a Városi Múzeumban, az Őszi Könyvtári Napok pedig lapunk 34. számának bemutatásával kezdődtek. Ekkor tájékoztatta a tagságot Bertók Gyula elnökségi tagunk a római kori téglaegető megmentéséért végzett munkájáról. Beszámolt arról, hogy felkereste a Laczkó Dezső Múzeum ókori részlegvezetőjét, a

Veszprém Megyei Járási Hivatal Örökségvédelmi Osztályát, Molnár Judit képviselő asszonyt, és elmondta, hogy levelet küldtünk Polgármester Úrnak és a képviselő testületnek a ritka, és egyetlen megmaradt római kori érték megmentéséért. A 35. számot tagtársaink az adventi teadélutánon vehették át.

Köszönjük a szerzőknek a szerkesztésben résztvevőknek, hogy az idén is honorárium nélkül dolgoztak. 2001-ben alapított folyóiratunknak Elek Miklós tagtársunk 8 éven át volt felelős szerkesztője. Az újság mindig a szívügye volt. Lelkiismeretes, színvonalas, lelkes felelős szerkesztői munkáját mindannyiunk nevében köszönöm. Ezen tiszteéről lemondott, átadta dr. Rácz János tagtársunknak ezt a feladatkört. A szerkesztőségben azonban továbbra is a régi lendülettel dolgozik. Rácz Jánost köszöntjük, és örülünk, hogy vállalta ezt a megbízatást. Ő nyelvész, de több Balatonfüred múltjához kötődő könyv szerzője is. Eredményes munkát kívánunk, legyen sok öröme ebben a tevékenységben!

Áprilisban a Balatonfüred-Kovácsna Testvérvárosi Egyesület megemlékezésén Körösi Csoma Sándor szobránál, majd júliusban a Kőszínházi Napok rendezvényén egyesületünket Sárköziné Sárovits Hajnalka igazgató és Tóth Györgyi titkár képviselte. Ők helyezték el az emlékezés virágait Passuth László sírjánál is az arácsi római katolikus temetőben. A füredi Pantheonban Gárdonyi Géza emléktáblájánál Némethné Rácz Lídia és Rosta Róbertné tagtársunk koszorúzott az író születésének 150. évfordulóján.

Május 6-án majd október 21-én Némethné Rácz Lídia vezetésével helytörténeti sétát tettünk a két Bajcsy úti egyházi temetőben. Tagtársunk a tőle megszokott módon, felkészülten, nagy helyismerettel, kutatási munkájának közzétételével irányította az érdeklődők figyelmét a magyar irodalom és történelem képviselőinek temetőinkben nyugvó hozzátartozóira. De azokra a sírokra is, amelyekben a köztisztelőben élő fürediek: a parasztság, a mesteremberek, a kultúra, a tudomány, a sport, a pedagógia kiváló képviselői nyugszanak, és sajnos már hozzátartozóik sem élnek. Ezek az emlékhelyek, ha felszámolásra kerülnének, Balatonfüred múltjának egy darabja veszne el örökre.

Decemberben az évet adventi teadélutánnal zártuk. Köszönet és hála illeti a földi javakat asztalra tévőket. Mindazokat, akik ekkor, és a Füredi História bemutatóin is a vendégül látásban bármilyen módon az egyesület segítségére voltak.

Adószám: 18918421-1-19

**KÖZHASZNÚ ALAPÍTVÁNYOK
KÖZHASZNÚ EGYSZERŰSÍTETT ÉVES BESZÁMOLÓJA**

2013. év

Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület
a szervezet megnevezése

8230 Balatonfüred, Arany J. u. 12.
címe

Keltetés: Balatonfüred, 2014-02-20.

Szerfrenó Vargamit, I.
az egyéb szervezet vezetője (képviselője)

Adószám: 18918421-1-19

Az egyéb szervezet neve: **Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület**Az egyéb szervezet címe: **8230 Balatonfüred, Arany J. u. 12.**

**KÖZHASZNÚ ALAPÍTVÁNYOK
KÖZHASZNÚ EGYSZERŰSÍTETT ÉVES BESZÁMOLÓJÁNAK MÉRLEGE**

2013. év

Sor- szám	A tétel megnevezése	Előző év	Előző év(ek) helyesbítései	adatok E Ft-ban
				Tárgyév
1.	A. Befektetett eszközök (2-4. sorok)			
2.	I. Immateriális javak			
3.	II. Tárgyi eszközök			
4.	III. Befektetett pénzügyi eszközök			
5.	B. Forgóeszközök (6-9. sorok)	669		1.133
6.	I. Készletek	669		1.133
7.	II. Követelések	43		43
8.	III. Értékpapírok			
9.	IV. Pénzeszközök	204		140
10.	C. Aktiv időbeli elhatárolások			
11.	ESZKÖZÖK (AKTÍVÁK) ÖSSZESEN (1+5+10. sor)	916		1.316
12.	D. Saját tőke (13-18. sorok)	916		1.316
13.	I. Induló tőke / Jegyzett tőke			
14.	II. Tőkeváltozás / Eredmény	796		916
15.	III. Lekötött tartalék			
16.	IV. Értékelési tartalék			
17.	V. Tárgyévi eredmény közhasznú tevékenységből	120		400
18.	VI. Tárgyévi eredmény vállalkozási tevékenységből			
19.	E. Tartalék			
20.	F. Kötelezettségek (21-23. sorok)			
21.	I. Hátrasorolt kötelezettségek			
22.	II. Hosszú lejáratú kötelezettségek			
23.	III. Rövid lejáratú kötelezettségek			
24.	G. Passzív időbeli elhatárolások			
25.	FORRÁSOK (PASSZÍVÁK) ÖSSZESEN (12+19+20+24. sor)	916		1.316

Keltetés: Balatonfüred, 2014-02-20.

Szerjénna Károlyné
a egyéb szervezet vezetője (képviselője)

Adószám: 18918421-1-19

Az egyéb szervezet neve: **Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület**
 Az egyéb szervezet címe: **8230 Balatonfüred, Arany J. u. 12.**

**KÖZHASZNÚ ALAPÍTVÁNYOK
 KÖZHASZNÚ EGYSZERÜSÍTETT ÉVES BESZÁMOLÓJÁNAK
 EREDMÉNYKIMUTATÁSA**

2013. év

Sor- szám	A tétel megnevezése	Előző év	adatok E Ft-ban	
			Előző év(ek) helyesbítései	Tárgyév
1.	A. Összes közhasznú tevékenység bevétele (1-5. sorok)	462		497
2.	1. Közhasznú célú működésre kapott támogatás			
3.	a. alapítótól			
4.	b. központi költségvetésből			
5.	c. helyi önkormányzattól	300		400
6.	d. egyéb			
7.	2. Pályázati úton elnyert támogatás			
8.	3. Szja 1%	63		
9.	4. Tagdíjból származó bevétel	99		87
10.	5. Egyéb bevétel			10
11.	B. Vállalkozási tevékenység bevétele			
12.	C. Összes bevétel (A+B)	462		497
13.	D. Közhasznú tevékenység ráfordításai (1-6. sorok)	342		97
14.	1. Anyagjellegű ráfordítások	342		97
15.	2. Személyi jellegű ráfordítások			
16.	3. Értécsökkenési leírás			
17.	4. Egyéb ráfordítások			
18.	5. Pénzügyi műveletek ráfordításai			
19.	6. Rendkívüli ráfordítások			
20.	E. Vállalkozási tevékenység ráfordításai (1-6. sorok)			
21.	1. Anyagjellegű ráfordítások			
22.	2. Személyi jellegű ráfordítások			
23.	3. Értécsökkenési leírás			
24.	4. Egyéb ráfordítások			
25.	5. Pénzügyi műveletek ráfordításai			
26.	6. Rendkívüli ráfordítások			
27.	F. Összes ráfordítás (D+E)	342		97

Szentnémeti Vasszabó, I.

Sor- szám	A tétel megnevezése	adatok E Ft-ban	
			Tárgyév
28.	1. Közhasznú tevékenység tárgyévi pénzügyi eredménye		
29.	G. Adófizetési kötelezettség		
30.	H. Tárgyévi vállalkozási eredmény (G-H)		
31.	I. Tárgyévi közhasznú eredmény (A-D)	120	400
32.	A. Személyi jellegű ráfordítások		
33.	1. Bérköltség		
34.	ebből: - megbízási díjak		
35.	- fizetődíjak		
36.	2. Személyi jellegű egyéb kifizetések		
37.	3. Bérjárulékok		
38.	B. A szervezet által nyújtott támogatások		
39.	C. Tárgyévben APEH által kiutalt 1% összege		

Keltezés: Balatonfűred, 2014-02-20.

Szendrői Barátok
 a egyéb szervezet vezetője (képviselője)

Az 1956-os füredi zászló
(Városi Helytörténeti Gyűjtemény)

A Kisfaludy gőzhajó ábrázolása XIX. századi metszeteken
(magántulajdonban)